

Opinnäytetyö YAMK

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

2023

Maryan Hussein

Sosionomiksi valmistuvien
saamat valmiudet väestön
ikäntymisen ja
monimuotoistumisen tuomiin
tarpeisiin ja haasteisiin

Opinnäytetyö YAMK | tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

2023 | 53 sivua

Maryan Hussein

Sosionomiksi valmistuvien saamat valmiudet väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomiin tarpeisiin ja haasteisiin

Väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen myötä sosiaali- ja terveysaloilla ollaan uusien haasteiden ja mahdollisuuksien äärellä, joihin voi vastata mm. kehittämällä alan koulutusta. Sosionomi AMK tutkinnon suorittaneille nämä muutokset voivat näyttäytyä työnkuvan jatkuvana muuttumisena tai asiakaskirjon laajentumisena.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia sosionomi AMK tutkinnon osaamisvaatimuksia suhteessa väestön ikääntymiseen ja monimuotoistumiseen, sekä näiden ilmiöiden tuomiin tarpeisiin. Opinnäytetyön tavoite oli, että tämän kirjallisuuskatsauksen pohjalta voidaan jatko-kehittää sosionomi AMK tutkintoa ja sen sisältöä, jotta se vastaa entistä enemmän tulevaisuuden tarpeisiin.

Aineistoa haettiin eri tietokannoista, mm. Finna-palvelusta, Arto-tietokannasta, Helmet kaupunginkirjastoista ja Uudenmaan alueen ammattikorkeakoulujen kirjastoista. Lisäksi tietoa haettiin manuaalisesti Google Scholar-hakukoneen kautta. Tutkimustulokset analysoitiin sisällönanalyysillä, jossa aineisto jaettiin teemoihin.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että sosionomi AMK tutkinto antaa laajasti valmiuksia väestön monimuotoistumiseen ja sen tuomiin muutoksiin. Tutkinnon osaamistavoitteet eivät tulosten mukaan vastaa kovin hyvin väestön ikääntymiseen ja sen tuomiin haasteisiin sote aloilla.

Asiasanat:

ikäntyminen, monimuotoistuminen, osaamistavoite, sosionomi

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Social Services and Health Care

2023 | 53 pages

Maryan Hussein

Professional skills provided by the Bachelor of Social Services degree for the needs and challenges of an ageing and diversifying population

The upcoming challenges and possibilities caused by an ageing and diversifying society can for example be dealt with by improving the education of the field. To the students graduating as Bachelor of Social Services these changes can manifest as continuous change of job description or clientele.

The purpose of this master's thesis was to research the professional skills given through the social services bachelor's degree in relation to the needs created by an ageing and diversifying society. The aim of the thesis was to help develop social services degree and its contents in the future, to better suit the needs of a changing society.

The material of the literary review was gathered from different databases, such as Finna, Arto, Helmet city libraries and University libraries across the Uusimaa region. In addition to this, manual search was done in Google Scholar database. The results were analyzed with content analysis, in which thematization proved very helpful.

It is evident that the Bachelor of Social Services students are well equipped to deal with a diversifying society and its challenges. Same cannot be said of the needs of an ageing society since the specific content of the curriculum does not seem to prepare the graduates for these challenges.

Keywords:

ageing, diversification, skills, social services

Sisältö

Käytetyt lyhenteet ja sanasto	6
1 Johdanto	7
2 Opinnäytetyön tausta, tarkoitus ja tavoitteet	8
3 Teoreettinen viitekehys	11
3.1 Sosionomi AMK koulutus	11
3.2 Osaamistavoite	15
3.3 Väestön ikääntyminen	16
3.4 Väestön monimuotoistuminen	18
4 Menetelmät	20
4.1 Kirjallisuuskatsaus	20
4.2 Laadullinen sisällönanalyysi	21
5 Aineisto	24
5.1 Aineiston hankinta	24
5.2 Tietokannat, hakusanat ja rajaukset	25
5.3 Aineiston valinta ja laadun arviointi	26
5.4 Aineiston analyysi	28
6 Tulokset	31
6.1 Sosionomi AMK osaamistavoitteet suhteessa väestön ikääntymiseen	32
6.2 Sosionomi AMK osaamistavoitteet suhteessa väestön monimuotoistumiseen	35
7 Pohdinta ja johtopäätökset	39
8 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
Lähteet	45

Liitteet

Liite 1. Sosionomi AMK koulutuksen moduulit ja osaamistavoitteet.

Kuviot

Kuvio 1. Väestö ja väestöennuste ikäryhmittäin, Tilastokeskus (päivitetty 31.3.2022)

Kuvio 2. Väestönmuutokset 1950–2021. Tilastokeskus (päivitetty 6.6.2022)

Kuvio 3. Kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysi havainnollistettuna

Kuvio 4. Kirjallisuuskatsauksessa käytetyt hakutermit, tietokannat ja valintaprosessi

Taulukot

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto ja sen liittyminen tutkimustehtävään

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsauksen pää- ja alateemat

Taulukko 3. Väestön ikääntymisen tuomat haasteet ja tarpeet suhteessa osaamistavoitteisiin

Taulukko 4. Väestön monimuotoistumisen tuomat haasteet ja tarpeet suhteessa osaamistavoitteisiin

Käytetyt lyhenteet ja sanasto

Lyhenne	Lyhenteen selitys
sote	sosiaali- ja terveys
AMK	ammattikorkeakoulu

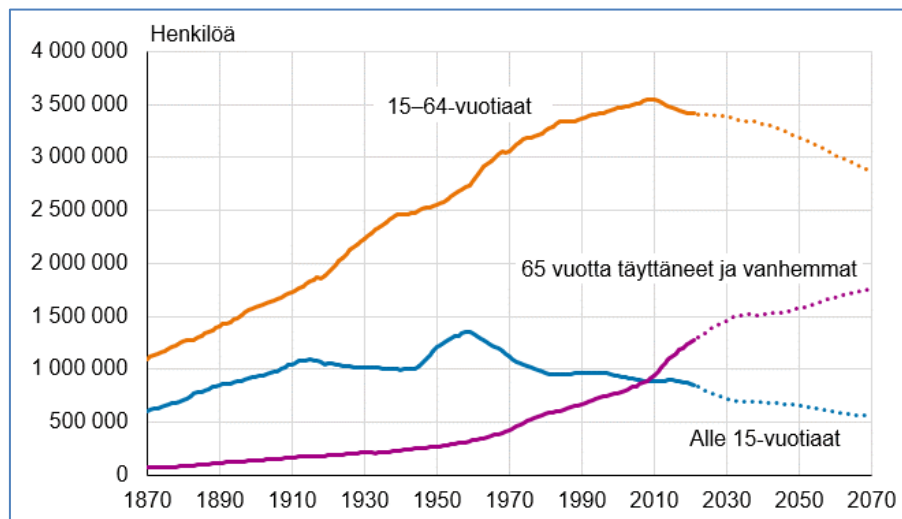
1 Johdanto

Suomen sosiaali- ja terveysala on ollut muutosten keskellä jo monen vuoden ajan. Muutoksista viime aikoina suurimpia lienee sote uudistuksen pitkään odotettu toteutus, korona pandemian tuomat haasteet sekä Ukrainan sodan aiheuttama hätä kanssaihmisillemme. Osaan muutoksista ja niiden tuomiin osaamisvaatimuksiin on herätty jo vuosituhannen alussa kehittämällä alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Sosiaalialan kehittäminen on luontevasti nivoutunut julkishallinnon kehittämisen osaksi ja resursseja erilaisiin hankkeisiin hyvinvoinnin parantamiseksi ja ennaltaehkäisevään työhön onkin ollut hyvin saatavilla. (Toikko & Rantanen 2009, 65.) Kehittämistyön lähtökohdat ovat kuitenkin monenlaisia, sillä sosiaalialaa ovat kehittämässä monet eri toimijat. Korkeakoulujen kehittämistyön keskiössä ovat työelämätarpeet, joita yritetään sovittaa tarjolla oleviin koulutuksiin. Sama pätee sosionomi AMK koulutukseen. Sekä alemman että ylemmän sosionomi koulutuksen suorittaneiden osaamisvaatimusten muutoksista on tehty jonkin verran selvitystä (Viinamäki 2009, 22–29; Lindgren & Manssila 2021, 37–40). Sosionomien tulevaisuuden osaamistarpeita ei olla kuitenkaan peilattu väestörakenteen muutoksiin sekä niiden tuomiin haasteisiin ja tämä opinnäytetyö pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia sosionomi AMK tutkinnon osaamisvaatimuksia suhteessa väestön ikääntymiseen ja monimuotoistumiseen, sekä näiden ilmiöiden tuomiin tarpeisiin. Opinnäytetyö suoritettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että sen pohjalta voidaan jatko-kehittää sosionomi AMK tutkintoa ja sen sisältöä, jotta se vastaa entistä enemmän tulevaisuuden tarpeisiin.

2 Opinnäytetyön tausta, tarkoitus ja tavoitteet

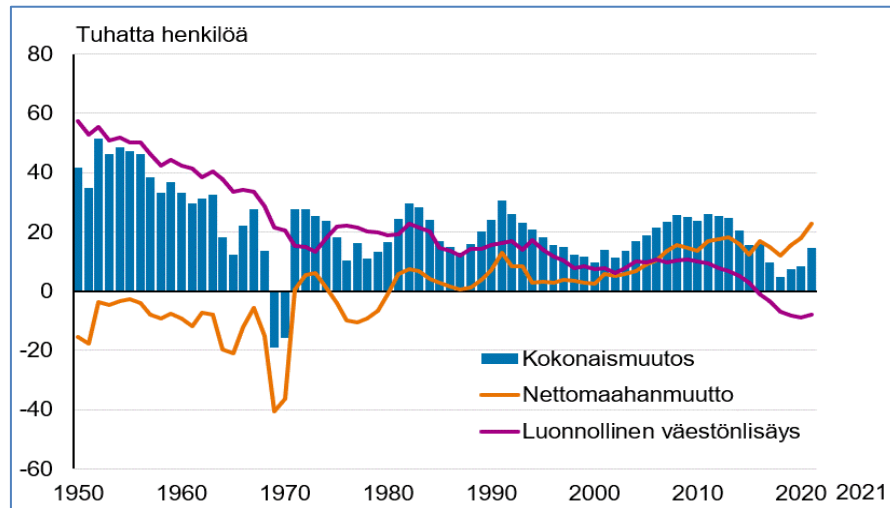
Sosiaali- ja terveysalan muutoksia ja tulevaisuuden haasteita pohtiessa on hyvä lähteä liikkeelle siitä, kenelle sote-palveluja tarjotaan. Väestön ikärakenne nykypäivän Suomessa keskittyy vahvasti työikäisiin ja suurimmat ikäryhmät sijoittuvatkin nyt 15–64 vuotiaisiin. Työikäisten määrä on kuitenkin ollut laskussa jo vuodesta 2010 ja laskun ennakoitaan jatkuvan, samalla kun 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa. (Kuvio 1, Tilastokeskus 2022.) 65 vuotta täyttäneiden kasvu ennakoi erilaisten sote palveluiden tarpeen kasvua lähitulevaisuudessa ja voi olla aiheellista arvioida jossain vaiheessa sitä, millä tavoin henkilökuntaa esim. lasten ja nuorten palveluista voidaan uudelleen resursoida ikääntyneiden hoitoon. Kotihoidon ja pitkäaikaissairauksien hoitoon suunnatut resurssit tulevat kaipaamaan uudelleen tarkastelua jatkuvasti, ja henkilökunnan uudelleen resursointi näihin palveluihin on väistämätöntä.

Kuvio 1. Väestö ja väestöennuste ikäryhmittäin, Tilastokeskus (päivitetty 31.3.2022)

Väestön ikärakenteen muutoksen rinnalla näemme suomalaisen perinteisesti homogeenisen valtaväestön rinnalle muodostuvan useita erilaisia pienempiä ja heterogeenisiä yhteisöjä, jotka kielellisesti ja kulttuurisesti eroavat valtavirrasta. Tämä väestön monimuotoistuminen tuottaa sote-aloille ja -palveluille uudenlaisia tarpeita, joihin alojen ammattilaisia kouluttamalla voidaan yrittää vastata. Suomessa suurimmat vieraskieliset ryhmät (eli muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvat henkilöt) asuvat pääosin pääkaupunkiseudulla.

Vuonna 2021 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä oli 8,5 % koko maassa ja nyky-Suomen väestömäärän kasvu on luonnollisen väestönlisäyksen sijaan nettomaahanmuuton varassa. (Kuvio 2, Tilastokeskus 2022.)

Kuvio 2. Väestönmuutokset 1950–2021. Tilastokeskus (päivitetty 6.6.2022)

Sosiaali- ja terveyspalveluja suunniteltaessa sekä alan koulutuksen kehityksessä onkin otettava huomioon väestön rakenne, jotta palvelut vastaavat aidosti asukkaiden tarpeita; onko alueella paljon maahan muuttaneita asukkaita, ikääntyneitä tai kenties onko päihteiden käyttö tai rikollisuus erityisen korkeaa jollain alueella? Sote alan ammattilaisia koulutettaessa on pohdittava millä tavoin heidät valmistetaan kohtaamaan eri taustoista ja elämäntilanteista tulevia asiakkaita. Julkisen talouden kyseenalainen kantokyky asettaa meidät miettimään vaihtoehtoisia tapoja kehittää julkisia palveluja ja koulutuksen sisältöön satsaaminen on yksi tehokas tapa tehdä muutosta.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia sosionomi AMK tutkinnon osaamisvaatimuksia suhteessa väestön ikääntymiseen ja monimuotoistumiseen, sekä näiden ilmiöiden tuomiin tarpeisiin. Opinnäytetyön tarkoitus oli pohtia, antaako sosionomi AMK tutkinto tarpeeksi valmiuksia ammatissa toimimiseen ja osaamista, jolla vasta valmistuneet selviävät erilaisista sosiaalihuollon tehtävistä. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että tämän kirjallisuuskatsauksen pohjalta voidaan

jatko-kehittää sosionomi AMK tutkintoa ja sen sisältöä, jotta se vastaa entistä enemmän tulevaisuuden tarpeisiin. Opinnäytetyön avulla voidaan nähdä minkälaisia yhteiskunnallisia ongelmia sosionomikoulutuksen saavat opiskelijat tulevat arjessaan kohtaamaan.

Tämän opinnäytetyö tutkimustehtävä oli:

- Miten ammattikorkeakoulun suomenkielisen sosionomi koulutuksen osaamistavoitteet vastaavat väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomiin haasteisiin ja tarpeisiin?

Sosionomien osaamistavoitteita tarkastellessa käytetään toimeksiantajaorganisaation vuoden 2022–2023 opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman mukaan oppilaille pyritään antamaan eväät niin asiakaskohtaamisiin, palvelujärjestelmien muutoksiin kuin sosiaalialan menetelmiin. Tämän opinnäytetyön avulla halutaan selventää, mitä osaamista sosionomit saavat, joita he voivat hyödyntää eri asiakastilanteissa (esim. ikääntyneiden kanssa tehtävässä työssä, nuorisotyössä ja maahanmuuttajatyössä).

Tutkimustehtävän selvittämisessä käytetään apukysymyksinä seuraavia:

- Mitä haasteita tai tarpeita väestön ikääntyminen tuo sosionomeille?
- Mitä haasteita tai tarpeita väestön monimuotoistuminen tuo sosionomeille?
- Mitä osaamistavoitteita kyseisen ammattikorkeakoulun sosionomi AMK koulutuksessa on asetettu ja miten nämä vastaavat väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin tai tarpeisiin?
- Mitä osaamistavoitteita kyseisen ammattikorkeakoulun sosionomi AMK koulutuksessa on asetettu ja miten nämä vastaavat väestön monimuotoistumisen tuomiin haasteisiin tai tarpeisiin?

3 Teorettinen viitekehys

3.1 Sosionomi AMK koulutus

Sosionomi AMK on tutkintonimike, jonka voi saada, kun opiskelee sosionomiksi suomalaisessa ammattikorkeakoulussa ja hakee laillistusta ammattinimikkeen käytölle sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta (Valvira). Sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaisesti sosionomin ammatti on nimikesuojattu ja laillistettu (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817). Sosionomi AMK tutkinto viittaa alempaan ammattikorkeakoulututkintoon ja tutkinnon suorittanut voi hakeutua tietyin ehdoin ylempään ammattikorkeakoulutukseen, jolloin tutkintonimikkeestä tulee sosionomi YAMK. Tässä opinnäytetyössä keskitytään alempaan ammattikorkeakoulututkintoon. Tutkintoa tarjotaan 20 eri ammattikorkeakoulussa Suomessa.

Sosionomi AMK tutkinto rakentuu ydinosaamisen ja täydentävän tai syventävän osaamisen moduuleista, eli opintokokonaisuuksista. Jokaisessa moduulissa on useampi kurssi, jotka usein käsittelevät samanlaisia teemoja. Ydinosaamiseen luetaan mukaan perus- ja ammatilliset opinnot, työharjoittelut sekä opinnäytetyö. Täydentävän osaamisen moduulit tarjoavat tilaisuuden syventää ja yksilöllistää opintopolkua. Joissain korkeakouluissa sosionomi koulutuksen ydinopintoihin sisältyy myös täydentävän osaamisen moduulit, toisissa se on erillisenä kokonaisuutena. Tutkinnon laajuus on kaikissa suomalaisissa korkeakouluissa sama, eli 210 opintopistettä. 1 opintopiste vastaa noin 27 tuntia työskentelyä (Euroopan komissio, 2017). Tutkintorakenne vaihtelee eri ammattikorkeakouluissa, mutta kaikissa opinnäytetyön laajuus on 15 opintopistettä. Työharjoitteluita on yhteensä 45–55 opintopisteen edestä. Perusopintoja, ammatillisia opintoja ja täydentäviä opintoja on yhteensä 140–150 opintopistettä.

Tutkinnon ydinosaamisen moduulit ovat jaoteltu eri korkeakouluissa hieman eri tavoin, mutta sisältö on niissä pitkälti samanlaista. Riippumatta korkeakoulusta, joissa opinnot suoritetaan, ydinosaamisen opinnoissa syvennyttään sosiaalialan asiakastyöhön, alan palvelujärjestelmiin, osallisuuteen, ohjaustyöhön ja sen

menetelmiin, kehittämistyöhön sosiaalialalla sekä viestintään. Sosiaalialan asiakastyön opinnot sisältävät ammatilliseen vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen sekä dialogin luomiseen keskittyviä kursseja. Usein tässä kokonaisuudessa käydään läpi myös sosiaalialan lainsäädäntöä sekä alan etiikkaa, mutta tämä vaihtelee oppilaitoksittain. Esimerkiksi Laurea ammattikorkeakoulussa sosiaalialan palvelujärjestelmiä käsitellään omana kokonaisuutena, johon sisältyy yhteiskunnalliseen muutostyöhön ja palveluohjaukseen paneutuvia kursseja. Palvelujärjestelmiä tarkastellaan muuttuvien yhteiskunnallisten rakenteiden, hyvinvointivaltion tarpeiden tai vaikuttamistyön näkökulmasta. Joissain korkeakouluissa, kuten Diakonia ammattikorkeakoulussa (Diak AMK), palvelujärjestelmien kehittämiselle on oma kokonaisuutensa, jossa paneudutaan sosiaalialan palvelujen johtamiseen, vastuullisuuskysymyksiin sekä innovatiiviseen kehittämistyöhön. Osallisuuden teemaa käsitellään joissain korkeakouluissa omana opintokokonaisuutena, mutta joissain se on pilkottu osaksi muita moduuleja. Osallisuutta tarkastellaan sekä yleisenä teemana että erilaisten asiakasryhmien tarpeiden ja mahdollisuuksien kautta. Hyvä esimerkki tästä on Turun ammattikorkeakoulu, jossa osallisuus on omana kokonaisuutena ydinopinnoissa, joissa sitä käsitellään yhteisöllisyyden ja kotoutumisen näkökulmasta ja täydentävissä opinnoissa on mahdollisuus syventää osaamista tarkastelemalla osallisuutta erilaisten asiakasryhmien näkökulmasta. Ohjaustyötä sosiaalialalla käsittelevät moduulit sisältävät usein eri korkeakouluissa myös alan menetelmäosaamisen kursseja. Ohjaustyön moduuleihin sisältyy vuorovaikutusosaamista, luovien menetelmien käytöstä asiakastyössä sekä kirjausosaamista. Alan kehittämistyötä käsittelevät kurssit sisältävät tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-osaamista, projektinhallintaosaamista ja johtamista. Nämä osaamisalueet ovat joissain korkeakouluissa levitetty osaksi muita kokonaisuuksia tai ne ovat omana moduulina osana opetussuunnitelmaa. Esimerkiksi Lapin ammattikorkeakoulussa tämä on omana kokonaisuutena, erillään sekä ydinosamisen että syventävän osaamisen opinnoista. Viestintäopintoihin luetaan kielikurssit, alan viestintää käsittelevät kurssit ja digiosaamisen kurssit. Suomenkielisessä sosionomi AMK tutkinnossa pakolliset kieliopinnot ovat ruotsin

ja englannin kielen opinnot. Viestintäopinnot ovat monesti osana opiskelutaitojen tai työelämätaitojen kokonaisuutta (Turku AMK, LAB AMK ja Diak AMK).

Täydentävän osaamisen tarjonnassa on suuria eroja eri ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa. Eroavaisuuksia on myös termeissä, joita käytetään: toisissa korkeakouluissa puhutaan valinnaisista tai vapaasti valittavista opinnoista (Savonia AMK, Diak AMK) kun taas toisissa laajentavasta, täydentävästä tai profiloivasta osaamisesta (Turku AMK, Laurea AMK, Lapin AMK). Joissain ammattikorkeakouluissa sosionomiksi valmistuvan tulee valita vähintään 30 opintopistettä oman alan täydentäviä opintoja ja 30 opintopistettä muuta, opiskelijan omia mielenkiintoa vastaavia kursseja (Laurea AMK). Muualla täydentäviä opintoja valitaan tietyistä menetelmäopinnoista (15 op) ja asiakasryhmäkohtaisista opinnoista (30 op) joiden lisäksi valitaan 15 opintopistettä vapaasti opiskelijan mielenkiintoa vastaavia kursseja (Turku AMK). Joissain korkeakouluissa täydentäviä opintoja otetaan vain 20 opintopistettä (Diak AMK). Useimmissa ammattikorkeakouluissa täydentävää osaamista voi saada myös siitä, että opiskelija osallistuu johonkin hankkeeseen tai projektiin. Tällöin opiskelijan katsotaan saaneen osaamista, joka ”tunnistetaan” ja sisällytetään osaksi hänen tutkintoa. Tätä osaamisen tunnistamista voi hakea myös aiemmista opinnoista tai työkokemuksella.

Täydentävillä opinnoilla opiskelijan on mahdollista rakentaa itselleen vahvempaa ammatillista osaamista ja profiilia. Opintoja voi suorittaa omaan korkeakouluun tai esimerkiksi Campus Online -tyyppisten alustojen kautta voi opiskelija valita useamman korkeakoulun täydentävästä opintotarjonnasta. Laajasta tarjonnasta huolimatta on tiettyjä teemoja, jotka sosionomi opiskelijoille tarjottavista täydentävistä kursseissa toistuvat, esimerkiksi aikuissosiaalityö, palvelumuotoilu ja varhaiskasvatuksen teemat. On vaikeaa saada kokonaiskuvaa siitä, miten eri oppilaitosten tarjoamat täydentävät opinnot tukevat sosionomiksi valmistuvien osaamista väestön ikääntymisessä tai monimuotoistumisessa, koska tarjonta on niin laaja. Tämän opinnäytetyön kohteena olevan korkeakoulun täydentävän osaamisen opintotarjontaa tarkastelemalla voi kuitenkin saada tarkemman käsityksen asiasta. Sosiaalialan täydentävän osaamisen moduulit ovat jaettu teemoittain ja ne sisältävät aikuissosiaalityön, varhaiskasvatuksen, monialaisen

asiakasosaamisen, lastensuojelun, luovien toimintojen, terveyden globaalien näkökulman ja asiakkaan voimaannuttamisen teemoja.

Aikuissosiaalityön kokonaisuuteen sisältyy yleisiä sosiaaliohjauksen ja aikuissosiaalityön tematiikkoja. Tämä on pienin kaikista täydentävän osaamisen moduuleista. Varhaiskasvatuksen sosionomin opintoja on tarjolla 10–30 opintopistettä, jotka kattavat varhaiskasvatuksen perusteita, monialaisen yhteistyön periaatteita alalla sekä lapsilähtöisen toiminnan perusteita. Lastensuojelun osaamista tarjoava moduuli koostuu 2–10 opintopisteen mittaisista kokonaisuuksista, joista opiskelija voi valita lastensuojelun, perhetyön tai perhe- tai lähisuhdeväkivallan teemoja käsitteleviä kursseja tai seminaareja. Luovia toiminta hyvinvointityössä on tarjolla enintään 60 opintopisteen edestä. Kurssit tässä moduulissa ovat 5–10 opintopisteen laajuisia ja käsittelevät mm. musiikkipedagogiikkaa, tanssin erityismetodeja ohjauksessa, psyko- ja sosiodraamaa sekä kohtaamistaitteen ohjausosaamista. Tämä moduuli on suurin sosionomeille tarjolla olevista täydentävän opintojen moduuleista. Täydentävissä opinnoissa on kaksi moduulia, jotka tarjotaan kokonaan englannin kielellä. Terveyttä ja hyvinvointia globaalilla tasolla tarkasteleva moduuli kattaa opintoja, jotka keskittyvät mm. hyvinvointiin töissä, palvelumuotoiluun sekä globaaliin terveyteen. Kaikki kurssit tässä moduulissa ovat 5 opintopisteen laajuisia ja yhteensä niitä on tarjolla 30 opintopisteen edestä. Asiakkaan voimaannuttamista ja erityisesti monikulttuuristen asiakkaiden kohtaamiseen keskittyvä viimeinen moduuli sisältää myös kokonaan englanninkielisiä opintoja. Tässä kokonaisuudessa voi valita esimerkiksi kommunikaation, luoviin menetelmiin, mielenterveystyöhön tai ikääntyvien asiakkaiden kohtaamiseen valmentavista opinnoista.

Sosionomi AMK tutkinnon suorittaneet työllistyvät erilaisiin tehtäviin, usein sosiaali- ja terveysalalla, mutta myös esimerkiksi opetusalaan ja työllisyyspalveluissa. Yleisimmät ammattinimikkeet sosionomeille ovat varhaiskasvatuksen opettaja, ohjaaja (esim. sosiaaliohjaaja) ja projektityöntekijä (Talentia). Sosionomi AMK tutkinnon tavoitteena on antaa valmiudet toimia oman alan asiantuntijana työelämässä. Sosionomeiksi valmistuvat ammattilaiset toimivat nykyään myös monessa sosiaalihuollon tehtävissä, joissa aiemmin

toimivat sosiaalityöntekijät ja yhteistyön tiivistymistä sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välillä on nähtävissä enenevässä määrin (Kananoja 2017, 29). Sosionomi AMK koulutuksen yleinen tavoite on lisätä hyvinvointia muuttuvassa yhteiskunnassa ja luoda alan ammattilaisia, jotka edistävän osallisuutta ja yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa sekä estävät huono-osaisuutta (Talentia 2020). Tutkinto antaa valmiudet toimia ohjaus- ja neuvontatyössä eri-ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa.

3.2 Osaamistavoite

Osaamistavoite (eng. learning outcome) on nimensä mukaisesti tavoite siitä osaamisesta, jota henkilöllä tulee olla, jonkun kurssin tai koulutuksen läpi käytyään. Osaamistavoitteet tulevat useimmiten vastaan oppilaitosten antaman virallisen koulutuksen kontekstissa, mutta niitä voi käyttää muunlaisen epävirallisen oppimisen kentällä myös. Nykyajan informaatioähky aiheuttaa sen, että tietoa on yksinkertaisesti liikaa, joten oppimistavoitteiden avulla voidaan tarkentaa opittavaa tietoa. (Haukilahti ym. 2019.) Osaamistavoitteet voivat olla tutkinto-, opintokokonaisuus- tai opintojaksokohtaisia, mutta niiden tulee olla selkeästi ja yksinkertaisesti ilmaistuja. Lisäksi osaamistavoite ohjaa oppimisen prosessia, sillä se kertoo minkälaista oppimista tulisi tavoitella. (Luukkanen & Ruohoniemi 2009, 134–135.) Osaamistavoitteet siis tähtäävät siihen, että ne antavat opiskelijalle laaja-alaisen ja vahvan ammatillisen osaamisen. Tähän sisältyy erilaisten taitojen, kykyjen ja valmiuksien, eli kompetenssien, tuottaminen. Jotta saavutetaan opetettavalle alalle oleellisia kompetensseja, on osaamistavoitteissa oltava alakohtaiset ydinaineokset kohdillaan. Ydinaineoksilla viitataan alakohtaisiin keskeisiin ja ajankohtaisiin tietoihin ja taitoihin, joita valmistuneet tarvitsevat ammatissaan. (Haukilahti ym. 2019.)

Sosionomi AMK tutkinnon osaamistavoitteena on kouluttaa sosiaalialalle ammattilaisia, joilla on vahva oman alan osaaminen, ja jotka kykenevät kehittämään ja uudistamamaan sosiaalialaa. Tutkinto pyrkii siihen, että siitä valmistuneilla on edellytyksiä toimia asiantuntijarooleissa omalla alallaan antamalla vahvan ja laaja-alaisen ammatillisen osaamisen. Opiskelijoiden työelämä kompetensseja vahvistetaan ammattikorkeakouluille tyypillisellä

vahvalla yhteydellä työelämän toimijoihin, esimerkiksi harjoittelujaksojen avulla. Sosionomi AMK tutkinnon tuottamat yleiset kompetenssit ovat sovittu valtakunnallisesti sosiaalialan AMK verkostossa (SOAMK, 2016). Verkostossa on sovittu kuudesta keskeisestä kompetenssista, joita sosionomi AMK tutkinnon tulee antaa opiskelijoille. Ensimmäinen näistä on *sosiaalialan eettinen osaaminen*, johon nivoutuu myös vastuullisuusosaaminen sekä tasa-arvon ja ekologisuuden osaamisalueet. Tutkinnon antamiin kompetensseihin kuuluu myös se, että opiskelijat saavat tarpeelliset *asiakastyön osaamisen työkalut*, jotta he voivat toimia asiakasrajapinnassa ammatillisesti. Tähän kompetenssiin sisältyy myös viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen sekä asiakkaiden että muiden sidosryhmien suuntaan. Kolmas kompetenssi, jota sosionomin tulee hallita, on alan *palvelujärjestelmäosaaminen*, johon nivoutuu digiosaaminen sekä toimijuus media- ja teknologiaympäristöissä. Seuraava kompetenssi koskee sosionomin *kriittistä ja osallistava yhteiskuntaosaamista*. Tähän kompetenssiin sisältyy alan ammattilaisen kyky hankkia tietoa, hahmottaa kokonaisuuksia sekä analyyttinen ja kriittinen ajattelu ja argumentointi valmius. Viides kompetenssi on *tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen*, johon sisältyy luovuuden ja yhteiskehittämisen osaamisalueet. Viimeisin valtakunnallisesti sovitusta kompetenssista sosionomi AMK tutkinnolle on *työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen*. Tähän kuuluu vahvasti itsensä johtamisen ja jatkuvan oppimisen valmiudet.

Sosionomi AMK tutkinnon moduuleilla on jokaisella omat, tarkemmat osaamistavoitteet. Moduuli viittaa opintokokonaisuuteen, jonka alla on useampi opintojakso tai kurssi. Moduuleilla on omat osaamistavoitteet, jotka ovat usein laajemmat kuin yksittäisellä kurssilla. Tämän opinnäytetyön kohteena olevan opetussuunnitelman mukaiset moduulit ja niiden osaamistavoitteet ovat liitteenä (Liite 1.).

3.3 Väestön ikääntyminen

Väestön ikääntymisellä viitataan väestön ikärakenteen muutokseen, jossa väestön ikäjakauma painottuu vanhempaan väestöön ja työikäisiä tai nuoria on suhteessa vähemmän (Tilastokeskus 2003). Väestön ikääntymiseen vaikuttaa

moni tekijä, pääasiallisesti syntyvyyden lasku ja pitenevät eliniät (Rissanen 2019; Parjanne 2004, 15–17). Ikärakenteen muutoksia tarkastellessa väestö voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään:

- Lapset, eli 0–14-vuotiaat
- Työikäiset, eli 15–65-vuotiaat
- Ikääntyneet, eli 65 täyttäneet ja sitä vanhemmat

Väestön ikääntymistä voi tarkastella vertaamalla yli 65-vuotiaiden osuutta muun väestön määrään. Kun yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa suhteellisesti, absoluuttisesti tai prosentuaalisesti puhutaan väestön ikääntymisestä. Suhteellisella kasvulla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että vuonna 2000 Suomen väestöstä 15 % oli yli 65-vuotiaita, kun ennusteiden mukaan vuonna 2030 heitä olisi 26,3 % eli noin joka neljäs asukas olisi silloin ikääntynyt. Absoluuttisella kasvulla viitataan laskutapaan, jossa vuonna 2000 Suomen asukkaista 777 200 oli yli 65-vuotiaita ja ennustetaan, että vuonna 2030 yli 65-vuotiaita ikääntyneitä olisi jo 1 389 100. Tällöin vuosien 2000 ja 2030 välisenä aikana ikääntyneitä, eli yli 65-vuotiaita, tulisi olemaan 611 900 lisää. Prosentuaalisesta kasvusta puhutaan, kun tarkastellaan yli 65-vuotiaiden määrän prosentuaalista kasvua. vuodesta 2000 vuoteen 2030 ennakoidaan yli 65-vuotiaiden määrän kasvavan 78,5 %. (Tilastokeskus 2003.)

Väestön ikääntyminen aiheuttaa haasteita yhteiskunnassa ja se rasittaa väestöllistä huoltosuhdetta yhteiskunnassa. Väestöllinen huoltosuhde kuvaa eityöikäisten ja työikäisten suhdetta toisiinsa, eli kuinka monta lasta ja ikääntynyttä on sataa työkäistä kohti. (Lehto 2020, 105–107.) Tulevaisuudessa yhä useampi ikääntynyt asuu kotonaan ja tämä tarkoittaa, että avohuollon kapasiteetti tulee kaipaamaan muutosta. Tämän lisäksi laitoshoidossa olevat ikääntyneet tulevat tarvitsemaan entistä enemmän sosiaalihuollon ammattilaisia. (Metsämuuronen 1999; Schleutker 2013, 426.) Sosiaali ja terveystalouden näkökulmasta väestön ikääntyminen aiheuttaa vanhempien ikäryhmien palveluiden uudelleen pohtimista, sillä ikääntyvät ihmiset tarvitsevat sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon palveluita. Samanaikaisesti on huomioitava, että väestön ikääntyminen aiheuttaa juuri näillä aloilla jo nyt näkyvissä olevia muutoksia alan henkilöstö- ja virkamiesrakenteisiin. Henkilöstöä eläköityy suurissa määrin sekä

nyt että lähivuosina ja tämä tarkoittaa myös virkamies rakenteen muutoksia alan ikärakenteissa. (Elovainio ym. 2000, 125; Eloranta 2016, 12.) Tämän opinnäytetyön kannalta onkin olennaista ymmärtää sosionomien valmiuksia tämän ilmiön tuomiin haasteisiin. Erityisesti sosionomien kohdalla voi olla aiheellista miettiä mm. gerontologisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen uudistumistarpeita sekä resurssien lisäämistä (Kananoja 2017, 445).

3.4 Väestön monimuotoistuminen

Käsite on Suomessa vielä varsin uusi, sillä väestö on tässä maassa ollut pitkään etnisesti homogeenistä. Väestön rakenteen siirtymää etnisesti homogeenisestä heterogeeniseen suuntaan voidaan kuvata termillä väestön monimuotoistuminen. Monimuotoistuminen (eng. diversity) yhteiskunnassa voi näkyä sekä eri etnisyyksien suhteellisessa määrässä (kasvua tai laskua) mutta myös representaatioissa, eli millä tavoin monimuotoisuus näyttäytyy yhteiskunnassa. (Allmark 2004, 185.)

Suomessa väestön monimuotoistuminen alkoi voimistua 1990 luvun kansainvälisen muuttoliikkeen lisääntyttyä ja maailmanpoliittisen tilanteen takia mm. pakolaisten liikehdintä Suomeen kasvoi dramaattisesti. Vuonna 1990 Suomessa asui 63 000 ulkomailla syntyneitä henkilöä, 26 200 ulkomaan kansalaista ja 24 800 vieraskielistä asukasta. Vuonna 2010 vastaavat määrät olivat 248 100, 168 000 ja 224 400. (Martikainen ym. 2013, 38.) Seuraava suuri aalto maahanmuutossa tapahtui vuonna 2015, jolloin Suomeen saapui arviolta 30 000 turvapaikanhakijaa (Kananoja 2017, 445). Lisääntyneen maahanmuuton myötä hedelmällisyysikäisten naisten määrä ensimmäisessä ulkomaalaistaustaisten polvessa on kasvanut 26 000:sta vuonna 1997 runsaaseen 105 000:een vuonna 2017. Tämä tarkoittaa sitä, että syntyvyys kyseisessä väestöryhmässä on noussut ja se osaltaan lisää väestön monimuotoistumista. Syntyvyystilastoissa huomionarvoista on, että vaikka kantasuomalaisen ja ulkomaalaistaustaisten naisten keski-ikä ensisynnyttäjänä on samalla ikätasolla, saavat ulkomaalaistaustaiset naiset enemmän lapsia verrattuna kantasuomalaisiin. (Helminen 2018.)

Väestön monimuotoistuminen asettaa sote-palvelujärjestelmään uudenlaisia paineita. Ilmiön seurauksena alan asiantuntijat on jo nyt hyvin moninaista ja asiakkaiden tarpeet vaihtelevat laajasti. Lisääntyvä maahanmuutto luo kasvavan tarpeen tehokkaammille kotoutumispalveluille ja julkistaloudellisesta näkökulmasta tärkeintä olisikin saada saapuvat ihmiset mahdollisimman nopeasti työelämään (Sarvimäki 2013, 215). Tämä mielessä pitäen voisi pohtia, millä tavoin sosionomikoulutus valmistaa opiskelijoita sekä kotoutumisen että työllisyyden hoidon realiteetteihin. Väestön monimuotoistuminen aiheuttaa lisäksi muutoksia sote alan henkilöstörakenteeseen. Henkilöstö sote alalla alkaa olla monimuotoisempi ja heterogeenisempi erityisesti hoitoalalla. Tällä hetkellä monimuotoistumista ei näy vahvasti asiantuntija- ja esihenkilötasoilla, mutta väestön monimuotoistuminen tuo tähänkin uudenlaisia muutoksia, sillä muutos vaikuttaa pikkuhiljaa myös muualla kuin matalapalkkaisissa hoiva-alan tehtävissä. (Kaihlainen ym. 2019, 369.) Väestön monimuotoistumisen myötä kasvaa myös eriarvoisuus yhteiskunnassa, sillä eri kielitaidolla ja sosiaalisella pääomalla varustetut maahantulijat ovat hyvin erilaisissa asemassa yhteiskunnassa. Jo nyt on nähtävissä alueiden eriytymistä ja tämä tarkoittaa uudenlaisia tarpeita sosiaalialan henkilöstön osaamisen näkökulmasta. (Saukkonen 2016, 28.)

4 Menetelmät

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jossa kerätään yhteen aiheesta jo olemassa olevaa tutkimustietoa. Parhaassa tapauksessa kirjallisuuskatsaus antaa tilaa arvioida rajatusta aiheesta tehtyä teoriaa ja sen avulla voidaan rakentaa kokonaiskuvaa tietystä kokonaisuudesta. (Salminen 2011, 1–3.) Jotta tietoa voidaankin monipuolisesti analysoida, on oleellista tiedostaa, että kirjallisuuskatsaus ei ole vain tiedon haalimista ja tiivistämistä. Kirjallisuuskatsauksessa tehdään omia tulkintoja kerätystä aineistosta ja luodaan tarkempaa kuvaa analysoitujen lähteiden keskinäisiin suhteisiin. (Flinkman & Salanterä 2007, 94–95.) Kirjallisuuskatsaukset voidaan karkeasti jakaa kolmeen tyyppiin: systemaattinen, kuvaileva ja meta-analyysi tai metasynteesi. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tiivistys tietyn rajatun aihepiirin ympärillä tehdyistä tutkimuksista ja näiden oleellisesta sisällöstä. (Salminen 2011, 9; Johansson 2007, 3–5.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus nimensä mukaan kuvailee tai kertoo tiettyyn aiheeseen liittyvästä aiemmasta teoriasta tai tiedosta. Se on yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen tyyppi ja se eroaa systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta esimerkiksi siinä, että kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole yhtä tiukkaan määriteltyjä raameja tai sääntöjä esimerkiksi aineiston valinnan osalta. (Salminen 2011, 6; Kunnela 2021.) Viimeisin kirjallisuuskatsauksen tyyppi on meta-analyysi tai metasynteesi. Meta-analyysi soveltuu menetelmänä tutkimukseen, jossa yhdistetään määrällisiä tutkimuksia ja niiden tulokset nivotaan tilastotieteellisin menetelmin. Määrällisellä meta-analyysillä voidaan yhdenmukaistaa tutkimustuloksia. Metasynteesi soveltuu laadulliseen tutkimukseen ja se on kuvailevaa analyysia. (Salminen 2011, 13–14.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta.

Kuvaileva tai traditionaalinen kirjallisuuskatsaus antaa kuvailevan ja laadullisen vastauksen aineistosta ja se perustuu asetettuun tutkimuskysymykseen tai tehtävään (Kangasniemi ym. 2013, 292–293). Se soveltuu tähän katsaukseen paremmin kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus, sillä systemaattisessa

katsauksessa on suositeltavaa, että on kaksi tutkijaa ja aineiston määrän tulisi olla suurempi kuin mitä tähän tutkimukseen on valikoitunut. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus antaa parhaan mahdollisuuden vastata tämän työn tutkimuskysymykseen. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole yhtä tiukat raamit aineiston valinnassa, joten käsillä olevaa ilmiötä voidaan kuvailla laajalaisemmin kuin muissa kirjallisuuskatsaustyypeissä ja tästä syystä tämä menetelmä sopii myös parhaiten tähän opinnäytetyöhön. (Salminen 2011, 6–7.) Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella on omat erilliset vaiheet, kuten muilla katsaustyypeillä. Katsauksen ensimmäinen vaihe on tutkimuskysymyksen tai tehtävän muodostaminen. Tämän jälkeen valitaan aineisto, joka parhaiten vastaa tutkimuskysymykseen ja antaa parhaan kuvan käsitteillä olevista teemoista. Kolmas vaihe on kuvailun rakentaminen käsiteltävästä aiheesta tai ilmiöstä, jota analysoidaan neljännessä vaiheessa. (Kangasniemi ym. 2013, 292–293.) Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa laajan kuvan tutkittavasta ilmiöstä ja se sopii parhaiten tähän katsaukseen, jotta sosionomi AMK tutkinnon suorittaneiden osaamista voidaan verrata väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomiin tarpeisiin ja haasteisiin. Opinnäytetyö pyrkii luomaan ymmärrystä sosionomien osaamisesta ja siihen tarvittavista muutoksista ja yksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen päätavoitteista onkin luoda ymmärrystä käsillä olevasta ilmiöstä. (Kangasniemi ym. 2013, 293–295.) Tässä katsauksessa kerätään tietoa aiemmista tutkimuksista, joissa on tarkasteltu sosionomien osaamista ja osaamistavoitteita etenkin väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen näkökulmasta. Näitä tutkimuksia tarkastellaan opetussuunnitelmassa listattujen osaamistavoitteiden valossa, jotta voidaan luoda katsaus siitä, miten hyvin listatut osaamistavoitteet vastaavat näihin tuleviin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

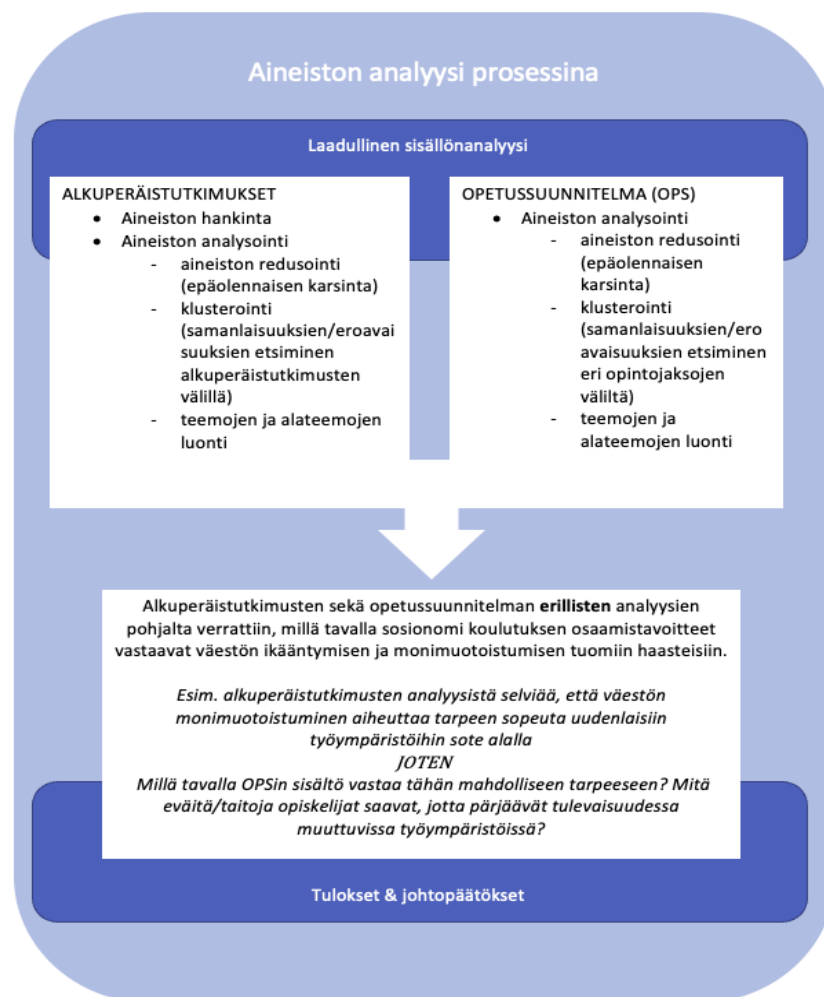
4.2 Laadullinen sisällönanalyysi

Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista sisällönanalyysia aineiston analyysimenetelmänä. Sisällönanalyysia voidaan tehdä sekä laadullisella että määrällisellä lähestymistavalla. Laadullisessa sisällönanalyysissä nostetaan aineiston kannalta olennaiset aiheet ja teemat ja sen avulla luodaan jäsennelty kuvaus tutkittavana olevasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Sisällönanalyysi

voi kohdistua esimerkiksi kirjaan, haastatteluun, raportteihin tai mihin tahansa kirjalliseen muotoon saatettuun materiaaliin, jolloin puhutaan aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä (Eskola & Suoranta 1998, 181).

Sisällönanalyysiprosessissa on kolme eri vaihetta, jotka ovat valmistelu-, analyysi- ja raportointivaihe. Valmisteluvaiheessa perehdytään aineistoon ja päätetään analyysiyksikkö, eli ajatuskokonaisuus, joka vastaa tutkimuskysymykseen, jota lähdetään etsimään tekstistä. Mikäli aineisto ei ole kirjallisessa muodossa, se litteroidaan valmisteluvaiheessa. (Elo ym. 2022, 218–219.) Analyysivaiheeseen kuuluu aineiston redusointi ja klusterointi tai ryhmittely. Redusointi vaiheessa nostetaan aineistosta olennaiset asiat tutkimustehtävään nähden. Tätä voi tehdä koodaamalla, eli tekemällä merkintöjä tai alleviivauksia aineistoon tai kirjaamalla ylös toistuvat sanat tai ilmaisut. Tämän avulla jäsennetään aineistoa selkeämmäksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–112.) Seuraavassa vaiheessa, eli klusteroinnissa tai ryhmittelyssä verrataan tarkemmin aineistosta nousseita pelkistettyjä ilmaisuja tai sanoja ja etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Nämä sitten jaetaan omiin ryhmiin tai luokkiin ja alaluokkiin. Tässä vaiheessa on tarkoitus tiivistää aineiston sisältöä liittämällä yksittäiset asiat osaksi laajempia luokkia. (Elo ym. 2022, 2019; Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä opinnäytetyössä käytetään luokkien sijaan teemoja, koska ne soveltuvat paremmin aineiston analysointiin. Laadullisessa sisällönanalyysissä voidaankin käyttää teemoittelua tukena, jotta aineistosta voidaan tehokkaammin paikantaa oleelliset aihealueet (Eskola & Suoranta 1998, 175). Sisällönanalyysin raportointivaiheessa esitetään analyysivaiheessa nousseet tulokset ja näistä luodut luokittelut. Elo ym. (2022, 223) mukaan on tutkijan oma valinta mitä termiä hän käyttää tuloksia kuvaamaan (esimerkiksi sana luokka, ryhmä, teemat), kunhan tulokset raportoidaan vastauksena tutkimuskysymykseen. Sisällönanalyysin tavoitteena on osoittaa luottamusta siihen, että analyysin tulokset on saavutettu analyysin eikä tulkinnan tai sattumanvaraisuuden kautta, joten analyysiprosessin etenemisen kuvaamiseksi on suositeltavaa liittää raporttiin visuaalinen kuvaus prosessista. (Elo ym. 2022, 223–224.)

Sisällönanalyysi menetelmänä sopii erityisesti tähän opinnäytetyöhön, sillä sen avulla voidaan analysoida erilaisia kirjallisia materiaaleja ja se mahdollistaa objektiivisen ja systemaattisen aineiston analyysin (Elo ym. 2022, 216). Sisällönanalyysia on kritisoitu siitä, että se tuottaa tiettyä keskeneräisyyttä menetelmänä, sillä tutkija saattaa vain listata analyysin tulokset ilman johtopäätöksiä. Sisällönanalyysi auttaa jäsentämään tuloksia, jolloin johtopäätösten tekeminen laajan aineiston pohjalta helpottuu huomattavasti. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Aineiston analysoinnin kokonaisuutta tässä opinnäytetyössä havainnollistetaan lukijalle kuviossa 3.

Kuvio 3. Kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysi havainnollistettuna

5 Aineisto

5.1 Aineiston hankinta

Aineiston hankinnan keskiössä oli pyrkimys saada tietoa siitä mitä on jo tutkittu väestön ikääntymisestä ja monimuotoistumisesta ja näiden muutosten tuomista tarpeista tai haasteista, jotta niitä voidaan verrata sosionomi AMK koulutuksen osaamistavoitteisiin. Osaamistavoitteet, joita käytettiin vertailun kohteena, ovat erään Uudenmaan alueella toimivan ammattikorkeakoulun vuoden 2022–2023 opetussuunnitelmasta. Katsauksen pohjana toimiva opetussuunnitelma on julkisesti saatavilla olevaa materiaalia, mutta jotta toimeksiantajaorganisaatio pysyy anonymina, yksittäisiä opintojaksoja ei nimetä vaan sen sijaan viitataan opintokokonaisuuksiin eli moduuleihin (Liite 1.)

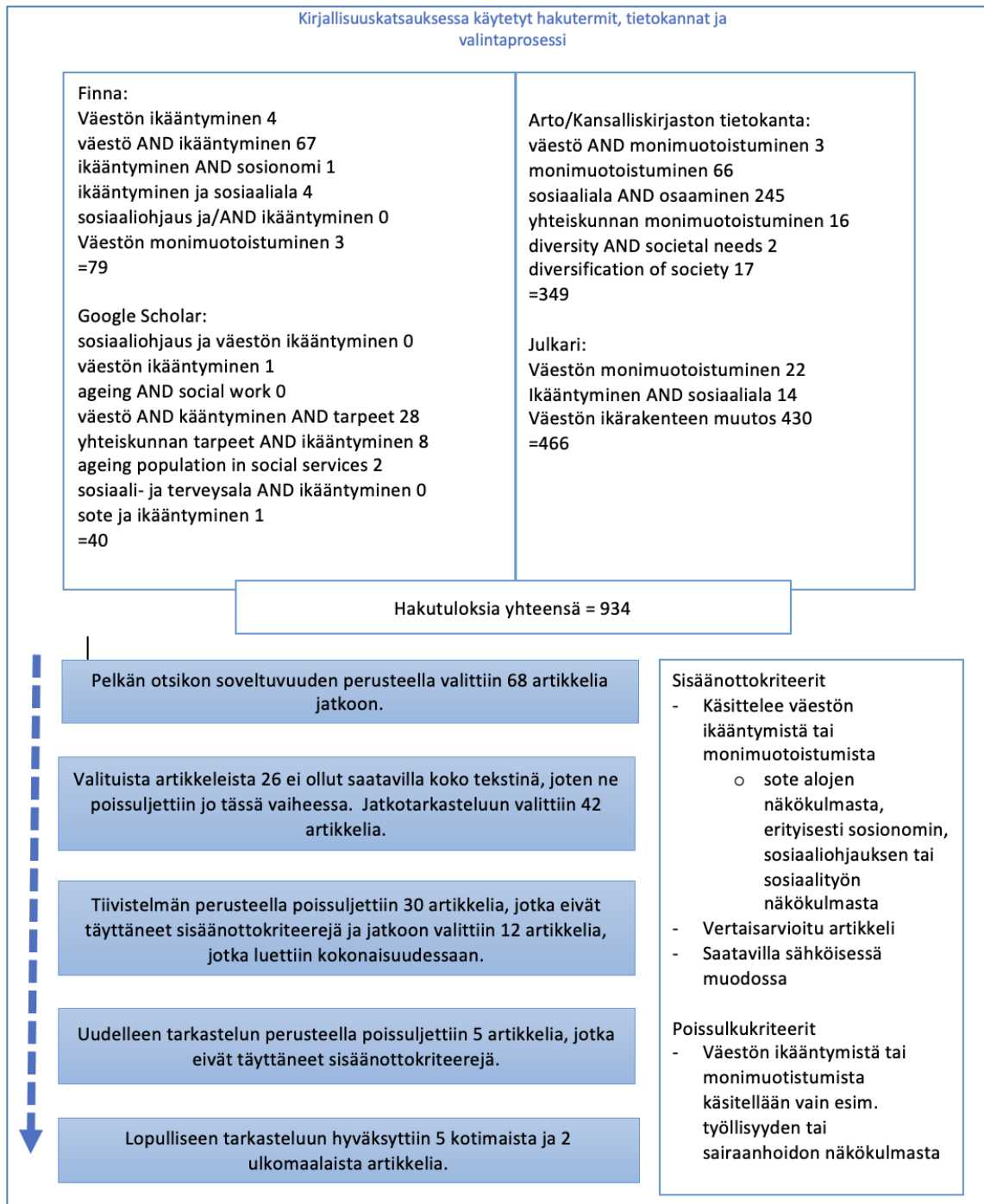
Aineiston hankinnan perimmäinen tarkoitus oli löytää materiaalia ja aikaisempia tutkimuksia, joiden avulla pystytään vastaamaan tutkimustehtävään. Aineiston hankintaa helpottaakseen jaettiin tutkimustehtävän aihealueet kahteen: väestön ikääntyminen ja väestön monimuotoistuminen. Tämän jälkeen aineiston hankinnassa keskityttiin etsimään alkuperäistutkimuksia, jotka perehtyivät spesifimmin näihin aiheisiin: Mitä tutkimuksen sanoivat väestön ikääntymisestä, mitä tämä käytännössä tarkoittaa, mitä haittoja se aiheuttaa, tai mitä osaamistarpeita se tuo tullessaan? Väestön monimuotoistumisen osalta pohdittiin samoja kysymyksiä, lisäksi haettiin tutkimuksia, jotka selventävät *mitä* väestön monimuotoistuminen on ja millä tavoin se näyttäytyy sosiaali- ja terveysalalla.

Materiaalia oli hyvin saatavilla, kun etsittiin yleisellä tasolla väestön ikääntymiseen ja monimuotoistumiseen liittyviä tutkimuksia. Tutkimuksia, jotka keskittyivät erityisesti näihin teemoihin sosionomin osaamistavoitteiden näkökulmasta, oli vähän.

5.2 Tietokannat, hakusanat ja rajaukset

Hakusanat, joita aineiston haussa käytettiin, pyrittiin liittämään suoraan tutkimustehtävään, jotta fokus säilyi tiedonhakuvaiheessa. Tämä oli tärkeää esimerkiksi sen takia, että tietyistä aiheista löytyy paljon tietoa yleisellä tasolla. Hakutermejä käytettiin yhdessä (esimerkiksi ”väestön ikääntyminen AND sosionomi AMK”) ja välillä tiivistetympin (kuten ”ikäntyminen AND sosionomi”). Käytetyt hakutermit on koottu kuviossa 4. Termejä käytettiin sellaisenaan, sekä toisiinsa yhdistettynä. Hakusanoja laajennettiin ja yhdisteltiin, jotta saatiin mahdollisimman laajasti tietoa aiheesta. Sen sijaan että haettiin ”sosionomi” ja ”osaamistavoite” oli tuottavampaa täsmentää ja yhdistää käsitteitä, esimerkiksi: ”sosiaaliala”, ”osaaminen”. Tämän lisäksi tiedonhaussa auttoi Boolean operaattoreiden käyttö, joiden avulla rajausten tekeminen sekä uusien yhteyksien löytäminen hakutermin välillä oli sujuvampaa.

Aineiston hankinta käynnistyi kesällä 2022. Aineistoa haettiin eri tietokannoista, mm. Finna-palvelun tietokannasta, Helmet kaupunginkirjastoista sekä Uudenmaan alueen ammattikorkeakoulujen kirjastoista. Aineistoa pyrittiin aluksi rajaamaan, niin että se ei sisältäisi YAMK opinnäytetöitä tai Pro-gradu tutkielmia. Kirjallisuuskatsauksen edetessä päätettiin kuitenkin sisällyttää muutama YAMK opinnäytetyö, sillä niiden tulokset soveltuivat erinomaisesti tähän tutkimukseen, eikä vastaavaa materiaalia löytynyt aiheesta. Google Scholar tietokannasta haettiin myös aineistoa, mutta suomalaiseen kontekstiin sopivaa vertailua tai tutkimusta sosionomien osaamisvaatimuksista ei ollut kovin paljoa. Tähän katsaukseen hyväksytyt, parhaaksi koetut alkuperäistutkimukset esitellään taulukossa 1.

Kuvio 4. Kirjallisuuskatsauksessa käytetyt hakutermit, tietokannat ja valintaprosessi

5.3 Aineiston valinta ja laadun arviointi

Aineiston haku tuotti tuloksia, joista suurin osa ei liittynyt tämän opinnäytetyöhön teemoihin. Rajaamista jouduttiin tekemään ja tässä auttoi jatkuva tutkimustehtävän ääreen palaaminen. Aineiston laadun arvioinnissa kiinnitettiin huomiota siihen,

olivatko artikkelit vertaisarvioituja sekä artikkeleissa käytettyjen lähteiden laatuun. Lisäksi alkuperäistutkimusten kirjoitusasu (esim. artikkelin johdanto, teoreettinen tausta, aihepiirin tuntemus) olivat asioita, joihin kiinnitettiin huomiota valintaa tehdessä. Artikkelit valittiin sen perusteella, miten hyvin ne vastasivat tämän katsauksen tutkimustehtävään. Aineistoa etsiessä tuli vastaan monia artikkeleita, jotka käsittelivät väestön ikääntymistä ja monimuotoistumista eri näkökulmista ja hyvin yleisellä tasolla, mutta karsintaa tehdessä pyrittiin priorisoimaan ne artikkelit, joiden sisältö liittyi juuri sosiaali- ja terveysalan osaamistarpeisiin. Aineistoa valitessa sisäänottokriteereitä olivat, että aineisto oli sähköisessä muodossa saatavilla ja että se käsitteli väestön ikääntymistä tai monimuotoistumista yhteiskunnallisesta näkökulmasta sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen linssien kautta. Pääfokus oli löytää aineistoa, joka käsitteli tutkittavana olevia ilmiöitä sosionomin työn ja työnkuvan kautta. Poissulkukriteereinä oli, että aiheita käsiteltiin esimerkiksi vain työllisyyden tai vain sairaanhoidon näkökulmasta, eikä lainkaan yleisesti yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Muun, kuin suomen tai englanninkielisiä artikkeleita ei otettu mukaan tarkasteluun. Lopullinen kirjallisuuskatsaukseen valikoitunut aineisto esitellään taulukossa 1.

Aineisto (artikkelin/teoksen otsikko)	Tekijä/toimittaja	Väestön ikääntyminen	Väestön monimuotoistuminen
Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina?	Heikkilä, E. & Martikainen T. 2015 (toim.)	x	x
Suuret ikäluokat ja kuntien haasteet sosiaali- ja terveysalalla	Metsämuuronen, J. 1999	x	
Sosiaali- ja terveysalan henkilöstön ikärakenne ja eläkkeelle siirtyminen	Elovainio, M. ym. 2000	x	
Väestön ikääntyminen ja hyvinvointivaltio – Mitä vaihtoehtoja meillä on?	Schleutker, E. 2013	x	
Sosiaali- terveydenhuollon ammattilaisten kulttuurinen kompetenssi ja siihen yhteydessä olevat tekijät	Kaihlainen, A-M. ym. 2019		x
Esimiehen ja työntekijän vuorovaikutussuhde – Heijastumia muuttuvaan työelämään	Forsten-Astikainen, R. ym. 2019	x	x
Population diversification in demographics, health, and living environments: the Barents Region in review	Emelyanova, A. & Rautio, A. 2016	x	x
From “silo” to “network” profession – a multi-professional future for social work	Frost, N. 2017	x	

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto ja sen liittyminen tutkimustehtävään

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston valikoiduttua (taulukko 1) se analysoitiin sisällönanalyysillä, joka aloitettiin valmisteluvaiheesta eli perehtymällä aineistoon ja etsimällä aineistosta olennaisia asioita tutkimustehtävään nähden. Analyysiyksikköä lähdettiin muodostamaan tutkimustehtävän sekä apukysymysten pohjalta. Aineistoa käytiin läpi niin, että palattiin aina siihen, millä tavoin artikkelin teema(t) vastasivat sosionomi AMK opiskelijoiden saamiin osaamisvaatimuksiin sekä mitä tarpeita ja/tai haasteita väestön ikääntyminen tai monimuotoistuminen tuo. Apukysymykset olivat erittäin tärkeässä asemassa tässä vaiheessa tutkimusta, sillä niiden pohjalta muodostui tarkempi kuva siitä, mitä aineistosta haettiin. Sisällönanalyysissä siirryttiin seuraavaksi redusointiin, eli aineistosta karsitaan

tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat pois, jotta tutkimustehtävään vastaaminen pysyy keskiössä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–112). Pääteemat, joiden pohjalta analyysi lähti käyntiin, olivat väestön ikääntyminen, väestön monimuotoistuminen sekä sosionomi AMK osaamistavoitteet. Pääteemat eivät nousseet aineistosta, vaan ne tulivat tutkimustehtävästä ja apukysymyksistä. Nämä teemat pilkottiin alateemoihin redusointivaiheessa, koska pääteemat ovat sellaisenaan liian laajoja. Esimerkiksi ”väestön ikääntyminen” pääteemana voi sisältää monenlaisia ilmiöitä ja haasteita sekä tarpeita. Redusointivaiheessa muodostettiin pääteemojen alle omat alateemat, jotka toistuivat selkeästi läpi eri aineistojen. Väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomien tarpeiden ja haasteiden alateemat ovat alan palvelujärjestelmä, henkilöstö ja asiakaskunta. Luoduille alateemoille muodostui myös omat alateemat, joiden avulla pystyi analysoimaan väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomat haasteet ja tarpeet vielä tarkemmin. Esimerkiksi palvelujärjestelmään kohdistuvista haasteista ja tarpeista nousi esiin laitospalvelu- ja avohoidon kapasiteettien muutostarpeet väestön ikääntyessä. Tätä alateemaa hyödyntäen on helpompi vastata siihen, miten sosionomi AMK tutkinnon osaamistavoitteet vastaavat väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin, verrattuna siihen, jos teemana olisi palvelujärjestelmä yleisellä tasolla. Sisällönanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 2.

Pääteemat	
Väestön ikääntyminen	
Väestön monimuotoistuminen	
Sosionomi AMK osaamistavoitteet	
Alateemat	
Palvelujärjestelmä	laitos- ja avohoidon kapasiteetin muutostarpeet,
	ikäntyneidenhuollon toiminnalliset haasteet
	taloudelliset haasteet
	palvelujärjestelmän soveltuvuus eri asiakaskunnille (digipalvelut vs. ikääntyneet/vieraskieliset)
Henkilöstö	monimuotoinen henkilökunta
	massaeläköityminen ja tiedon hukkaaminen
	virkamiesrakenteen muutos
	henkilökunnan ikärakenteen muutokset
Asiakaskunta	asiakkaiden kieli- ja kulttuuritaustojen laajuus
	asiakastarpeiden muutokset
	osaamisen kehittäminen (kulttuurinen kompetenssi)

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsauksen pää- ja alateemat

6 Tulokset

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin miten ammattikorkeakoulun suomenkielisen sosionomi koulutuksen osaamistavoitteet vastaavat väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomiin haasteisiin ja tarpeisiin. Tutkimustehtävän selvittämisen tukena pohdittiin mitä haasteita ja tarpeita väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen tuo sekä mitä osaamistavoitteita koulutukselle oli asetettu ja miten ne vastaavat väestön ikääntymisen ja monimuotoistumisen tuomiin haasteisiin tai tarpeisiin.

Sosionomi AMK tutkinnolle asetetut osaamistavoitteet näkyvät toimeksiantajaorganisaation vuoden 2022–2023 opetussuunnitelmassa. Osaamistavoitteita (Liite 1.) on asetettu sekä moduuleittain että erikseen yksittäisille kursseille moduulien sisällä. Näitä ydinosaamisen moduulien osaamistavoitteita peilattiin kirjallisuuskatsauksen aineistosta nousseihin alateemoihin, jotta pystyttiin vastaamaan alkuperäiseen tutkimustehtävään. Tutkimuksen tulokset havainnollistetaan lukijalle taulukoissa, jossa näkyy miten hyvin osaamistavoitteet vastaavat kunkin ilmiön tuomiin haasteisiin ja tarpeisiin.

6.1 Sosionomi AMK osaamistavoitteet suhteessa väestön ikääntymiseen

Väestön ikääntymisen tuomat haasteet ja tarpeet		Miten hyvin osaamistavoitteet vastaavat ilmiöön?
<p> Osaamistavoitteissa on huomioitu ilmiön tuomat tarpeet tai haasteet kattavasti.</p> <p> Osaamistavoitteissa on annettu jonkin verran huomiota ilmiön tuomiin tarpeisiin tai haasteisiin.</p> <p> Osaamistavoitteet eivät lainkaan huomioi ilmiön tuomia tarpeita tai haasteita.</p>		
Palvelujärjestelmä	laitos- ja avohoidon kapasiteetin muutostarpeet	
	ikäntyneiden palveluiden toiminnalliset haasteet	
	taloudelliset haasteet	
	palvelujärjestelmän soveltuvuus eri asiakaskunnille (digipalvelut vs. ikääntyneet)	
Henkilöstö	monimuotoinen henkilökunta	
	massaeläköityminen ja tiedon hukkaaminen	
	virkamiesrakenteen muutos	
	henkilökunnan ikärakenteen muutokset	
Asiakaskunta	asiakastarpeiden muutokset	
	osaamisen kehittäminen	

Taulukko 3. Väestön ikääntymisen tuomat haasteet ja tarpeet suhteessa osaamistavoitteisiin

Sosionomi AMK opinnoissa on nähtävissä selvää painotusta eri asiakasryhmien kanssa tehtävään työhön ja erilaisten asiakastarpeiden kartoittamiseen, mutta ei erityisemmin väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin. Sosiaalialan asiakastyön moduulissa osaamistavoitteet kattavat kaikki asiakasryhmät, ilman että niitä erotellaan (esimerkiksi lapset, nuoret, perheet, ikääntyneet). Väestön ikääntyminen tuo tullessaan muutoksia sote palvelujärjestelmään. Hyvä esimerkki tästä on se, että yhä useampi ikääntynyt asuu tulevaisuudessa kotonaan, jolloin avohuollon

kapasiteetti tulee kaipaamaan muutosta. Tämän lisäksi laitoshoidossa olevat ikääntyneet tulevat tarvitsemaan entistä enemmän sosiaalihuollon ammattilaisia. (Metsämuuronen 1999; Schleutker 2013, 426.) Selvää on, että jatkossa ikääntyneiden hoidossa palveluiden laatu ja määrä tulee varmistaa ja palveluiden kehittämisosaamista tarvitaan. Katsauksessa selvisi, että sosionomi AMK opiskelijoille tarjottiin muutamassa opintojaksossa palveluiden asiakaslähtöistä kehittämistä. Tästä voisi olla hyötyä mm. ikääntyneiden palveluiden uudelleen organisoinnissa, sillä opiskelijat, joilla on valmiuksia luoda uusia toimintamalleja tai tehokkaasti kehittää jo olemassa olevia ovat elintärkeitä hyvinvointiyhteiskunnan jatkuvuuden näkökulmasta. Ikääntyneiden hoito on myös yhteiskunnan huoltosuhteen muutoksen takia toiminnallisten muutosten edessä, sillä erikoissairaanhoidon palveluiden käyttäjien lisääntyminen tuo mukanaan monia haasteita (Elovainio ym. 2000, 132). Jotta tähän tarpeeseen voidaan vastata, onkin oleellista, että tulevaisuuden ammattilaisia koulutetaan asiakaslähtöiseen palveluiden kehittämiseen. Katsauksessa käy ilmi, että vaikka palveluiden kehittämisen osaamista on tarjolla, siinä ei ole fokus ikääntyvässä väestössä tai sen tarpeissa. Koulutuksen osaamisvaatimuksissa mainitaan oppilaan kyky analysoida työhön vaikuttavia yhteiskunnallisia muutoksia, mutta näitäkään ei eritellä ja voidaan todeta, että sosionomi AMK opiskelijoita kyseisessä oppilaitoksessa ei siis erityisemmin valmisteta väestön ikääntymiseen palveluiden kehittämisen näkökulmasta. Kursseissa vain yhdessä, joka on täydentävän osaamisen kurssi, on edes maininta termistä ”ikäntynyt”. Kyseinen kurssi on lisäksi englanninkielinen ja valinnainen, joten siihen ei välttämättä osallistu moni opiskelija.

Väestön ikääntyminen aiheuttaa sote-aloilla myös selviä muutoksia alan henkilöstö- ja virkamiesrakenteisiin. Yksi konkreettinen esimerkiksi on se, että henkilöstöä eläköityy suurissa määrin lähivuosina (Metsämuuronen 1999; Elovainio ym. 2000, 125; Eloranta 2016, 12). Tämä tarkoittaa sitä, että alalta katoaa lyhyessä ajassa paljon hiljaista tietoa, jonka uudelleen kerääminen vie vuosikymmeniä. Tähän ei pystytä reagoimaan koulutuksen osalta mitenkään, koska luonnollisesti hiljainen tieto liittyy pitkälti yhden työpaikan tai työympäristön sisällä rakentuvaan kirjoittamattomaan tietoon ja sääntöihin (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 453). Tämä luo kuitenkin tarpeen oman osaamisen jatkuvalla kehittämiselle. Hyvä esimerkki on teknologian kehitys, joka on nähtävissä myös sote aloilla.

Ammattilaisten näkökulmasta tämä tarkoittaa painetta olla ajan hermoilla suurissa palvelujärjestelmämuutoksissa ja ymmärtää tapoja, joilla nämä muutokset vaikuttavat omaan osaamiseen. Sosionomiksi valmistuvien on kyettävä ymmärtämään tapoja, joilla he voivat vahvistaa ja kehittää omaa osaamistaan jatkossakin. Katsauksen avulla selvisi, että valmistuvia sosionomeja valmistetaan tähän haasteeseen tarjoamalla kursseja, joiden tarkoitus on keskittyä juuri oman osaamisen kehittämiseen sekä oman osaamisen esiin tuomiseen. Osaamistavoitteisiin on sisällytetty valmius toimia oman osaamisen kehittäjänä sekä arvioida omaa osaamistaan. Moneen kurssiin (esim. Opiskelijasta asiantuntijaksi -moduuli) on sisällytetty samaa teemaa eri näkökulmista. Opiskelijoille annetaan valmiudet suunnitella omaan työpolkuaan kartoittamalla omaa osaamistaan ja ohjaustarvettaan. Nämä vastaavat erinomaisesti jatkuvaan oman osaamisen kehittämisen tarpeeseen. Virkamiesrakenteisiin tulee tulevaisuudessa myös vaikuttamaan eri ammattiryhmien sisäiset ikäjakaumat. Hyvä esimerkki tästä ovat sosiaalityöntekijät, joista noin 50 % ovat yli 45-vuotiaita (Elovainio ym. 2000, 126). Sosiaalityöntekijöiden saatavuus sosiaalihuollossa on huolestuttavaa jo nyt ja palveluissa, jossa sosiaalityöntekijöiden panosta tarvitaan kriittisesti (esimerkiksi erityisen tuen tarpeen asiakasryhmien kanssa) tämä voi aiheuttaa viivästyksiä palvelujen saannissa tai oikea-aikaisen avun tarjonnassa. Katsauksessa selviää, että sosionomi AMK opiskelijat saavat joissain moduuleissa pohjaa alansa tulevaisuusosaamiselle (kuten ”Asiakaslähtöisten sosiaalipalveluiden kehittäminen”), mutta se jää hyvin minimaaliseksi. Opiskelijat saavat kehittämismenetelmäopintojen myötä valmiudet käsitteellistää oman alan ilmiöitä tutkittuun tietoon perustuen, mutta ilmiöitä ei eritellä, eli ei voida tietää mihin erityisiin tulevaisuuden ilmiöihin sosionomi opiskelijoita mahdollisesti valmistetaan. Sote aloilla on tulevaisuudessa kiinnitettävä huomiota ikääntyneemmän henkilöstön tuomiin palvelutarpeisiin. On siis pohdittava uusia tapoja tehostaa työtä, kun henkilöstön keski-ikä jatkaa kasvamista. (Elovainio ym. 2000, 125.) Millä tavoin kouluttautuminen ja osaamisen kehittäminen toteutetaan, jos henkilöstön tarpeet ja osaamistasot eroavat toisistaan hyvin laajasti? Katsauksessa ei onnistuttu löytämään suoria tapoja tai menetelmiä, joiden avulla sosionomi AMK koulutuksen saavia koulutetaan tähän muutokseen. Opiskelijoille annetaan kuitenkin kahdessa moduulissa (”Asiakaslähtöinen sosiaalipalveluiden kehittäminen” sekä

”Opiskelijasta asiantuntijaksi”) valmiudet sekä johtotehtäviin erilaisissa työympäristöissä että osaamista oman ammatillisuuden kehittämiseen. Osaamisvaatimukset näiden osalta vastaavat tulevaisuuden tarpeisiin, joten voidaan nähdä, että opiskelijoille annetaan eväät siihen, miten he voisivat tulevaisuudessa hankkia lisäosaamista oman henkilöstön osaamisen kehittämiseksi.

6.2 Sosionomi AMK osaamistavoitteet suhteessa väestön monimuotoistumiseen

Väestön monimuotoistumisen tuomat haasteet ja tarpeet		Miten hyvin osaamistavoitteet vastaavat ilmiöön?
<p> Osaamistavoitteissa on huomioitu ilmiön tuomat tarpeet tai haasteet kattavasti.</p> <p> Osaamistavoitteissa on annettu jonkin verran huomiota ilmiön tuomiin tarpeisiin tai haasteisiin.</p> <p> Osaamistavoitteet eivät lainkaan huomioi ilmiön tuomia tarpeita tai haasteita.</p>		
Palvelujärjestelmä	taloudelliset haasteet	
	palvelujärjestelmän soveltuvuus eri asiakaskunnille (esim. digipalvelut vs. vieraskieliset)	
Henkilöstö	monimuotoinen henkilökunta	
	massaeläköityminen ja tiedon hukkaaminen	
	virkamiesrakenteen muutos	
	henkilökunnan ikärakenteen muutokset	
Asiakaskunta	asiakkaiden kieli- ja kulttuuritaustojen laajuus	
	asiakastarpeiden muutokset (esim. kotouttamisjärjestelmän muutokset)	
	osaamisen kehittäminen (esim. kulttuurinen kompetenssi)	

Taulukko 4. Väestön monimuotoistumisen tuomat haasteet ja tarpeet suhteessa osaamistavoitteisiin

Väestön ikääntymisen myötä muuttuu myös väestön rakenne, sillä globalisaation ja erilaisten muuttoliikkeiden kautta suomalainen yhteiskunta monimuotoistuu kovaa

vauhtia. Väestö muuttuu taustoiltaan ja mahdollisuuksiltaan ja tämä tulee näkymään vahvasti sote aloilla (Dufva 2020, 9). Tämän muutoksen ansiosta sote alojen henkilöstörakenne monimuotoistuu myös. Sote alojen henkilökunnan monimuotoisuus on toki vaihtelevaa alan mukaan. Esimerkiksi hoitoalalla on jo pitkään ollut nähtävissä henkilöstön monimuotoistuminen. Kansainvälisessä sekä kansallisella tasolla on ollut nähtävissä uudenlaista työnjakoa, jossa maahanmuuttaja taustaiset keskittyvät hoiva-aloihin, erityisesti ikääntyneiden hoitoon ja kotiapuun. Ikääntyneidenhoidossa maahanmuuttajien yliedustus on ollut vahvasti nousujohtannaista, sillä vain vuosien 2010 ja 2013 välillä nousu oli 4,5 %. (Näre 2016, 47–48.) Aiheesta on varsin niukasti löydettävissä tutkittua tietoa, mutta on selvää, että maahanmuuttajia on vieläkin varsin vähän asiantuntija- tai esihenkilötehtävissä sote aloilla. Sote alan monimuotoistuminen voidaan nähdä merkinä siitä, että monimuotoistumista tapahtuu muidenkin kuin matalapalkkaisten hoivatöiden osalta (Kaihlainen ym. 2019, 369). Tämä tarkoittaa sitä, että sote alan henkilöstön tulee osata toimia monikulttuurisessa ja moninaisessa työympäristössä. Katsauksessa selvisi, että sosionomi AMK koulutuksen osaamistavoitteet vastaavat monelta osin tämän ilmiön tuomiin tarpeisiin ja tähän muutokseen valmistetaan opiskelijoita erittäin hyvin, tarjoamalla erilaisia aiheeseen liittyviä kursseja. Erityisesti täydentävän osaamisen moduuleissa tätä tarjontaa on paljon ja tämä on erittäin toivottavaa sillä se antaa vahvan kulttuurisen kompetenssin. Lisäksi se, että sosionomi AMK opiskelijoille annetaan eväitä toimia monikulttuurisessa työympäristössä helpottaa heidän asennoitumistansa tulevaisuudessa esim. vieraskielisiä asiakkaita kohdatessa. (Kaihlainen ym. 2019, 375.)

Väestön monimuotoutuminen tuo tulevaisuudessa monenlaista painetta kehittää nykyisin hyvin hajanaista kotouttamisjärjestelmää, jotta entistä suurempi määrä muualta Suomeen muuttavia ihmisiä voisi tulla osaksi yhteiskuntaa nopeammin. (Eloranta 2016, 11). Monessa kurssissa painotetaan vahvasti monikulttuurisuusosaamista, kulttuurisensitiivisyyttä sekä erilaisten perheiden ja asiakasryhmien kohtaamiseen tarvittavia työkaluja ja menetelmiä (esimerkiksi Monialainen asiakasosaaminen sosiaali- ja terveysalalla -moduuli). Osaamistavoitteissa tätä ei sanoteta suoraan minkään moduulin kohdalla, vaikka kurssitarjonnasta on selkeää, että tämänkaltaista osaamista halutaan vahvistaa. Tämä onkin hyvin toivottavaa, sillä maahan muuttavien taustojen ymmärtämisen ja

tunnistamisen kautta voidaan parhaiten tukea heidän identiteettinsä rakentumista (Karppi 2016, 105). Tämä vuorostaan auttaa onnistuneemman kotouttamisen toteutumisessa. Sosionomi AMK opintojen ydinopinnoissa monimuotoisuuteen keskitytään opettamalla erilaisten asiakasryhmien tarpeiden tunnistamiseen tarvittavia työkaluja, eri taustaisten asiakkaiden osallisuuteen kannustamisella sekä yhteiskunnallisten rakenteiden tunnistamisen kautta (esimerkiksi Sosiaalialan asiakastyö -moduuli ja Sosiaalialan työn lähestymistavat ja menetelmät -moduuli). Tästä voidaan nähdä olevan laajasti hyötyä esimerkiksi nuorisotyössä, jossa NEET nuoriksi laskettavia (Not in Employment, Education or Training) on varsin paljon maahanmuuttajataustaisia tai maahanmuuttaja nuoria. Sosionomi AMK opinnot antavatkin eväät erilaisten ja eri taustaisten asiakasryhmien tavoitteelliseen tukemiseen sekä erilaisten menetelmien eettiseen käyttämiseen erilaisten asiakasryhmien kanssa. NEET nuorten ja laajemminkin nuorisotyön kohdalla on tärkeää, että nuoret nähdään yksilöinä, joilla on omat haasteet ja tavoitteet, mutta sote ammattilaisen tulisi kyetä sitomaan yksittäisen nuoren tilanne myös laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. (Eloranta 2016, 12.)

Väestön monimuotoistuminen tuo muutoksia myös asiakkaiden tarpeiden osalta. Moninaiset asiakasryhmät tarkoittavat luonnollisesti myös eriarvoistumista yhteiskunnan sisällä. Kielitaidottomuus on yksi vahva erottaja, sillä suomen kieltä taitavat maahan muuttaneet ovat hyvin eri asemassa kuin kieltä osaavat maahan muuttaneet (Saukkonen 2016, 28). Kielitaidottomat asiakkaat ovat luonnollisesti myös enemmän riippuvaisia työntekijöiltä saamasta avustaan (ohjaaja, sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä). Väestön monimuotoistuminen ei tarkoita vain kielellistä tai etnistä monimuotisuutta, vaan se tuo keskiöön myös kulttuuriset ja uskonnolliset moninaisuudet. Uskontojen merkitysten kasvaessa on oltava tarkkana, etteivät ne lisää esimerkiksi vastakkainasetteluja yhteiskunnassa. (Saukkonen 2016, 29–30; Dufva 2020, 23.) Tutkinnon eri moduulien osaamistavoitteissa painotetaan erilaisten asiakasryhmien kanssa tehtävän vuorovaikutustyön vaikuttavuutta.

Kaikki nämä huomioiden, alan ammattilaisilla tulee ollen olla vahva ymmärrys väestön monimuotoistumisen tuomista vaikutuksista kansallisella ja globaalilla tasolla. Eriarvoistumisen, ammattietiikan sekä vuorovaikutuksen merkitys kasvaa

mitä moninaisemmaksi, kun yhteiskunta muuttuu. Yleisellä tasolla onkin virheellisesti totuttu puhumaan maahanmuuttajista yhtenä klusterina, mutta fakta on se, että maahan tullaan monesta eri syystä (työ, perhe, pakolaisuus yms.) (Näre 2016, 44; Saukkonen 2016, 28). Luonnollisesti se syy, jonka takia ihminen muuttaa Suomeen vaikuttaa jo itsessään hänen mahdollisuuksiinsa. Henkilö, jolla on jo olemassa verkostoja, on etuoikeutetummassa asemassa kuin esimerkiksi yksin tullut alaikäinen pakolainen. Vieraskieliset asiakkaat, jotka tulevaisuudessa tarvitsevat sosiaalihuollon palveluita, tulevat siis olemaan hyvinkin erilaisia taustoiltaan ja tarpeiltaan. (Saukkonen 2016, 28–29.) Monimuotoisuusosaamista, joka soveltuu juuri tähän tulevaisuushaasteeseen, on tarjolla erityisesti sosionomi AMK opintojen täydentävissä opinnoissa (Monialainen asiakasosaaminen sosiaali- ja terveysalalla -moduuli ja Health and wellbeing from a global perspective -moduuli). Monimuotoisuutta tarkastellaan ja opetetaan perheiden, yksilöiden sekä yhteisöjen näkökulmasta. Opiskelija ymmärtää moninaisuuden taustaa ja perusteita sekä oppii refleктоimaan omaa suhtautumista moninaisuuteen. Näissä kursseissa on hyvin otettu huomioon osaamistavoitteissa se, mitä haasteita väestön monimuotoistuminen tuo tullessaan, mutta yleisellä tasolla osaamistavoitteita ei eritellä ajankohtaisten ilmiöiden mukaan. Tämä tarkoittaa, että opiskelijalla pitää itsellään olla erityinen kiinnostus aiheisiin, jotta hän valitsee ne täydentävistä opinnoista.

7 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyö vastasi tutkimustehtävään ja siihen liitettyihin apukysymyksiin. Tutkimuksen kohteena olevan ammattikorkeakoulun suomenkielisen sosionomi AMK opintojen voidaan sanoa valmistavan opiskelijoita varsin kattavasti tulevaisuuden haasteisiin väestön monimuotoistumisen osalta, mutta ei kovin vahvasti väestön ikääntymisen näkökulmasta.

Sote alan ammattilaisille ei tule yllätyksenä se, että väestö ikääntyy ja se aiheuttaa uudenlaisia haasteita alalle. Ilmiön tarkemmat vaikutukset eivät kuitenkaan ole välttämättä selvillä sosionomi AMK opiskelijoille, varsinkaan opintojen alkuvaiheessa. Tämän takia olisi erittäin tärkeää perehdyttää opiskelijat siihen, mitä tästä ilmiöstä seuraa ja mitä se voi mahdollisesti tarkoittaa heidän uralleen. Tässä kirjallisuuskatsauksessa oli yllättävää kuinka vähän opetussuunnitelmassa olevista ydin tai täydentävistä opinnoista valmisti oppilaita tähän muutokseen. Opiskelijoille oli tarjolla vain yksi kurssi, jossa ”ikäntynyt” termi esiintyi ja tämä oli valinnainen, englanninkielinen kurssi. Ikääntyneiden huoltoon tai hoitoon keskittyviä kursseja tulisi olla enemmän. Sosionomi AMK tutkinnon tulisi antaa valmiudet toimia ohjaus- ja neuvontatyössä eri-ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa ja tämä ei tällä hetkellä toteudu, jos vain opetussuunnitelmaa on uskominen. Opetussuunnitelmaa tutkiessa näyttäisi siltä, että opiskelijat saavat esimerkiksi Sosiaalialan asiakastyö -moduulissa eväitä erilaisten sosiaalihuollon asiakkuuksien hahmottamiseen, mutta se, mitä tämä käytännössä tarkoittaa ikääntyvän väestön kohdalta ei tule selväksi.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että sote alalla virkamiesrakenne tulee muuttumaan väestön ikääntymisen myötä (Metsämuuronen 1999; Elovainio ym. 2000, 125; Eloranta 2016, 12). Tämä voi käytännössä tarkoittaa sitä, että sosionomiksi valmistuvan työnkuva voi laajentua iäkkäimpien osajien eläköityessä tai heidän työtaakkansa vähentyessä pidennettyjen työurien takia. Katsauksessa selvisi, että sosionomeille annetaan riittävät eväät oman osaamisen kehittämiseen tämä kehityskulku huomioiden. Tätä osaamista tarjotaan sekä nykyhetkeen keskittyvänä niin, että opiskelijat oppivat tapoja, joilla tuoda omaa osaamista esiin, tiedonhakutaitoja kehittämällä sekä omaa urapolkua suunnittelemalla.

Lisäksi oman osaamisen kehittämistä opetetaan tulevaisuusorientoituneella otteella, jossa opiskelijoille annetaan eväät oman alan heikkojen signaalien tulkitsemiseen sekä palveluiden ja yhteisöjen kehittämiseen. Molemmat lähestymistavat valmentava opiskelijoita siihen, että he ymmärtävät tulevaisuudessa mahdollisesti tulevat muutokset ja osaavat muokata osaamistaan ja urapolkuaan siihen soveltuvaksi. Sote alalla väestön ikääntyminen tulee näkymään myös työvoimapulana, jota on jo nyt nähtävissä, ja se tulee aiheuttamaan painetta tyhjentyvien virkojen täyttämiseksi. Virkojen täyttöön liittyvät käytänteet saattavat muuttua alan työvoimatilanteen hankaloituttua. (Metsämuuronen 1999.) Näiden haasteiden valossa on hienoa huomata, että sosionomi AMK opinnoissa annetaan valmiudet esihenkilö- ja johtotehtäviin ja niiden teoreettisiin perusteisiin. Katsauksessa käy ilmi, että sote alalla on nähtävissä henkilöstön ikäjakaumanmuutosta, jolloin esim. vanhat, ikään perustuvat hierarkiat eivät välttämättä päde. On tärkeää valmistaa opiskelijoita esihenkilörooleihin ja sen vaatimuksiin heidän iästään riippumatta, sillä suurten ikäluokkien eläköitymisen myötä voi tulla tilanteita, joissa oman työyhteisön johtamisosaaminen on valttia. Johtamisosaaminen sosionomi AMK opinnoissa rajoittuu yhteen kurssiin, mutta sen osaamistavoitteet vastaavat hyvin alemman ammattikorkeakoulututkinnon johtamisosaamiseen.

Oli virkistävää huomata miten hyvin ja monipuolisesti sosionomi AMK opinnot vastaavat väestön monimuotoistumisen tuomiin muutoksiin. Väestön muuttuessa sekä ikääntymisen että globalisaation myötä on tärkeää, että alan opinnot vastaavat ajankohtaisesti näihin muutoksiin. Sote alan henkilöstö tulee monimuotoistumaan tulevaisuudessa entistä enemmän. Tähän liittyy paljon samaa henkilöstöhallinnollisesti kuin jos henkilöstö olisi homogeenistä, mutta se tuo mukanaan paljon uutta. Kohtaaminen ja yhteisön luominen monimuotoistuu myös ja alaiset tulevat kaipaamaan erilaista osaamista ja sensitiivisyyttä tulevilta esihenkilöiltään. Sosionomi AMK opinnoissa annetaan eväitä ja valmiuksia monikulttuurisissa ja monimuotoisissa työympäristöissä toimimiseen. Opinnot kehittävät kulttuurista kompetenssia ja tämä vuorostaan tulee auttamaan valmistuvia sosionomeja sopeutumaan erilaisiin työympäristöihin ja omaksumaan itsekin erilaisia rooleja eri ympäristöissä.

Opinnot antavat myös valmiuksia ymmärtää moninaisuutta laajemmin. Kursseissa perehdytään esimerkiksi perheiden sisäiseen moninaisuuteen, jolloin opiskelijalle käy selväksi, että vieraskielinen ihminen tai perhe kantaa mukanaan paljon muutakin moninaisuutta kuin vain maassaolonsa statuksen. Tämä on ensiarvoista, sillä se on omiaan edistämään onnistunutta kotoutumista (Karppi 2016, 105). Tähän liittyen opinnot antavat valmiuksia erilaisten asiakasryhmien tarpeiden ymmärtämiseen ja asiakkaiden osallisuuteen panostetaan opinnoissa paljon. Opinnot antavat pohjan eritaustaisten ja eri asemassa olevien asiakkaiden osallisuuden lisäämiseen sekä käytännön että teorian tasolla. Ydinopinnoissa kohtaamiselle ja vuorovaikutusosaamiselle annetaan paljon painoarvoa, joka edesauttaa onnistuneen asiakassuhteen luomista tulevaisuudessa. Yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja hyvinvointiyhteiskunnan monimuotoistumiseen kiinnitetään ydinopinnoissa myös huomiota. Tämä on tärkeää sillä mitä enemmän alan ammattilaiset ymmärtävät esimerkiksi eriarvoisuutta ylläpitävistä rakenteista, on niihin helpompi puuttua. Lisäksi sote alan ammattilaiselle, etenkin vaativassa asiakastyössä toimiville, on tervettä myös tiedostaa oma rajallisuus. Yhteiskunnallista näkökulmaa sosiaalihuoltoon tarjoamalla jo opinoissa, voidaan auttaa opiskelijoita näkemään myös miten globaalit voimat vaikuttavat jatkuvasti tehtävään työhön ja ehkä tätä kautta voidaan ymmärtää enemmän mihin suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakkeet riittävät.

Opinnäytetyön loppuraportin sisältö esiteltiin toimeksiantajaorganisaatiolle PowerPoint esityksenä. Esityksessä kerrottiin opinnäytetyön tavoitteista ja tarkoituksesta, menetelmistä, tiedonhausta sekä tuloksista. Esityksen lopussa keskusteltiin toimeksiantajan edustajan kanssa siitä, millä tavoin työn tuloksia voitaisiin tulevaisuudessa hyödyntää. Toimeksiantajaorganisaatiossa nähtiin, että näitä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa ammattikorkeakouluissa tehtävään kehittämistyöhön sote alojen opinnoissa tai ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyössä (TKI) luomalla hankkeita, joissa nämä ilmiöt (ja erityisesti ikääntyneiden kanssa tehtävän työn haasteet) ovat keskiössä. Näitä hankkeita voisi tehdä yhteistyössä esimerkiksi lähikuntien tai hyvinvointialueiden kanssa, sillä väestön ikääntymisen haasteet tulevat kuormittamaan alueiden sote palveluita. Jatkotutkimusaiheeksi voisi

ehdottaa tarkempaa tutkimusta ydinopintojen sisällöstä. Tässä voisi haastatella lehtoreita ja/tai opiskelijoita, perehtyä opintokokonaisuuksien materiaaleihin jne. Tällöin voitaisiin paremmin arvioida millä tavoin opetussuunnitelma todellisuudessa valmistaa opiskelijoita väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin. Tulevaisuudessa olisi hyvä miettiä millä tavoin joitakin täydentävän opintojen kursseja voisi integroida ydinopintoihin, jotta valmistuvat sosionomit saavat välttämättömän osaamisen tuleviin haasteisiin. Suurin osa väestön monimuotoisuutta käsiteltävistä kursseista on sijoitettu täydentävän osaamisen moduuleihin. Kirjallisuuskatsauksessa käy selvästi ilmi, että monimuotoistuminen yhteiskunnassa tuo erilaisia haasteita sote alalle. Tällä hetkellä ei voida tietää mitä kursseja tai kokonaisuuksia sosionomi AMK opiskelijat valitsevat täydentävistä opinnoista. Jatkotutkimuksen osana voi perehtyä siihen, mitä täydentäviä kursseja sosionomi AMK opiskelijat ottavat ja mitkä jäävät vähemmälle. Tähän voisi lisätä myös opiskelijoiden haastattelun tai kyselyiden teettämisen, joilla selvitetään perusteluita kurssivalintoihin. Opetussuunnitelman jatkokehittämistä ajatellen voisi olla hyödyllistä nostaa väestön ikääntymiseen liittyvät teemat tarkemmin esille, sillä on selvää, että tämä kehityskulku tulee muokkaamaan tulevien sosionomien työnkuvaa. Esimerkiksi gerontologisen sosiaalityön perusteita voisi tarjota valinnaisena kurssina, jotta aiheesta kiinnostuneet ainakin saisivat mahdollisuuden perehtyä ilmiön perusteisiin.

8 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettiset kysymykset kuuluvat tiiviisti tutkimuksen tekemisen prosessiin ja ne kulkevat mukana, vaikka tutkimuksessa ei käsitellä arkaluontoisia tietoja (mm. henkilötietoja). Aineiston hankintaan sisältyy jo itsessään eettisiä ja arvoperustaisia kysymyksiä, eikä ole yhdentekevää kuka tutkimusta tekee ja mistä lähtökohdista. (Mantere 2019, 24.) Tätä opinnäytetyötä ohjaa sen tekijän omat arvot ja oma tulkinta analysoitavasta materiaalista. Tutkimuksen tekijän omat eettiset kannat vaikuttavat oleellisesti tieteellisessä työssä tehtäviin päätelmiin ja tiedon soveltamiseen. Palomäki ja Piirtola (2012, 45) kuvaavat osuvasti tutkimusetiikkaa tiedonhankintaan, tutkittavan suojaan liittyen sekä tutkijan omaa vastuuta tulosten soveltamista koskevaksi. Tässä kirjallisuuskatsauksessa otetaan huomioon tutkimuseettiset kysymykset ja niiden periaatteet. Työssä ei plagioida muiden töitä ja tulosten analysoinnissa pyritään näkemään työn tekijän arvojen ja asenteiden mahdollisia vaikutuksia tuloksiin. Kirjallisuuskatsauksessa ei tutkita toimeksiantajaorganisaation (ammattikorkeakoulun) henkilökuntaa eikä sen oppilaita, mutta koska siinä tutkitaan nimenomaan yksittäisen ammattikorkeakoulun tarjoamaa sosionomi AMK koulutusta, on tärkeää informoida kohteena olevaa organisaatioita tutkimuksesta ja anoa tarvittavat tutkimusluvut.

Tutkimusetiikka koskee myös tuotetun materiaalin laatua ja tämä otetaan huomioon tätä opinnäytetyötä tehdessä (Mantere 2019, 25). Tämän kirjallisuuskatsauksen pitkän aikavälin tavoitteena on kehittää sosionomi koulutuksen sisältöä paremmin yhteiskunnan tarpeita palvelevaksi. Näin ollen voidaan todeta, että tämän kirjallisuuskatsauksen eettiset ratkaisut tulisi tehdä vastuullisesti sekä kohdeorganisaation opiskelijoita ja henkilökuntaa sekä yhteiskuntaa mielessä pitäen.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa olennaisesti tiedonhaun laajuus ja aiheesta saatavilla olevan tutkimustiedon määrä. Tutkimuksen luotettavuutta on pohdittava läpi prosessin, sillä hyvin tehty tutkimussuunnitelma ja tarkasti asetetut tutkimuskysymykset edesauttavat tutkimuksen luotettavuutta. (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 54–55.) Kirjallisuuskatsaus on luotettava tapa kerätä tietoa

ja analysoida aiemmin tutkittua, sillä se tehdään standardoidusti. Jotta saadaan luotettavaa tutkimustietoa, kirjallisuuskatsauksen tekijän tulee olla hyvin perehtynyt menetelmään ja osaa soveltaa sitä oikeaoppisesti. (Salminen 2011, 10; Palomäki & Piirtola 2012, 46.) Kirjallisuuskatsauksen eri vaiheet tulee toteuttaa täsmällisesti ja sen kohteena olevaa aihepiiriä tulee kyetä rajaamaan tarkoituksenmukaisesti. Kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuvaiheessa käytettävien hakusanojen ja sanayhdistelmien laajuuteen tulee kiinnittää huomiota, jotta oleellinen tieto tutkimusaiheen piiristä ei jää huomiotta. (Palomäki & Piirtola 2012, 46–47.) Laadullisessa tutkimuksessa onkin erityisen tärkeää pohtia aineiston keräämistä luotettavuuden näkökulmasta, sillä luotettavuuden arviointi kohdistuu vahvemmin juuri tähän vaiheeseen. (Nieminen 2006, 2016–218.) Tämän opinnäytetyön menetelmänä käytettyä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta on kritisoitu esimerkiksi sattumanvarsiuudesta, sillä aineiston valintaa ei sido yhtä tiukat raamit kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. Tämän takia, kuvaileva kirjallisuuskatsaus voi olla liian subjektiivista ja tutkijan on kyettävä itsekriittisyyteen tulosten analysoinnissa. (Kangasniemi ym. 2013, 292–293.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytetyn materiaalin kelpoisuus arvioitiin alkuperäistutkimusten laatua arvioimalla.

Opetussuunnitelman osaamistavoitteet ovat varsin yleisiä tai laveasti ilmaistuja tavoitteita, joten tutkimuksen luotettavuuteen voi hyvinkin vaikuttaa katsauksen laatijan oma ymmärrys osaamistavoitteista ja niiden suhteesta tulevaisuuden haasteisiin. Tiedonhakuvaiheessa haastetta aiheutti pitkälti se, että suoraan väestön ikääntymistä ja monimuotoistumista sosionomin osaamisiin vertaavia tutkimuksia ei ollut saatavilla. Joitain opinnäytetöitä oli aiheesta tehty, mutta valitettavasti nämä olivat alemman tai ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä, joita ei suositella lähteiksi. Aihetta käsitteleviä YAMK opintoja on hyödynnetty kuitenkin opinnäytetyön tukena, vaikka ne eivät sopineet alkuperäistutkimuksiksi, koska niitä ei vertaisarvioida.

Lähteet

- Allmark, P. 2004. Should research samples reflect the diversity of the population? *Journal of Medical Ethics*. (30). Viitattu 25.9.2022.
<https://jme.bmj.com/content/medethics/30/2/185.full.pdf>
- Dufva, M. 2020. Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162. Viitattu 25.8.2022.
<https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/12/megatrendit-2020.pdf>
- Diakonia ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon opetussuunnitelma 2022–2023. Viitattu 18.2.2023. <https://opinto-opas.diak.fi/fi/43204/fi/14556>
- Elo, S.; Tohmola, A.; Kajula, O. & Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*. 34 (4), 215–225. Viitattu 8.2.2023. <https://web-s-ebscobhost-com.ezproxy.turkuamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=f21f83a4-fafe-4c84-94ac-b4f9e54764ed%40redis>
- Eloranta, E.-J. 2016. Kommenttipuheenvuoro, Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Teoksessa Heikkilä, E. & Martikainen, T. (toim.) 2016. Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina? IX Muuttoliikesymposium 2015. Siirtolaisuusinstituutti. Julkaisuja 4. 10–13. Viitattu 01.09.2022.
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178066/J-04-ISBN-978-952-7167-14-4-Muuttoliikesymposium-2015-Siirtolaisuusinstituutti-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Elovainio, M., Forma, P., Halmeenmäki, T., Sinervo, T. 2000. Sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön ikärakenne ja eläkkeelle siirtyminen. *Yhteiskuntapolitiikka*. 65 (2), 125–134. Viitattu 01.09.2022.
<https://www.julkari.fi/handle/10024/100507?show=full>
- Emelyanova, A. & Rautio, A. 2016. Population diversification in demographics, health, and living environments: the Barents Region in review. *Nordia Geographical Publications*. 45 (2), 3-18. Viitattu 01.09.2022.
<https://nordia.journal.fi/article/view/64852/26082>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 1.painos. Vastapaino.

- European Commission. 2017. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, ECTS users' guide 2015, Publications Office. Viitattu 15.2.2023. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/87192>
- Forsten-Astikainen, R. & Kultalahti, S. 2019. Esimiehen ja työntekijän vuorovaikutussuhde – heijastumia muuttuvaan työelämään. *Puhe ja Kieli*. 39 (1), 3–21. Viitattu 01.09.2022. <https://journal.fi/pk/article/view/69722>
- Frost, N. 2017. From "silo" to "network" profession: a Multiprofessional future for social work. *Journal of Childrens Services*. Viitattu 01.02.2023. https://eprints.leedsbeckett.ac.uk/id/eprint/4731/1/Frost_article.pdf
- Haukilahti, M., Österholm, E., Kortekangas-Savolainen, O., Vuorio-Lehti, M. 2019. Osaamistavoitteiden kirjoittaminen – perustietoa opettajalle. *Oppimistavoitteiden kirjoitusopas*. Turku. Viitattu 24.9.2022. <https://www.utu.fi/sites/default/files/media/Osaamistavoitteiden%20kirjoitusopas%202019.pdf>
- Heikkilä, E. & Martikainen, T. (toim.) 2016. Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina? IX Muuttoliikesymposium 2015. Siirtolaisuusinstituutti. Julkaisuja 4. Viitattu 01.09.2022. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178066/J-04-ISBN-978-952-7167-14-4-Muuttoliikesymposium-2015-Siirtolaisuusinstituutti-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Helminen, M-L. 2018. Ulkomaalaistaustaiset ensisynnyttäjinä samanikäisiä kuin suomalaistaustaiset – mutta synnyttävät enemmän lapsia. Artikkelit. *Tieto & trendit*. Tilastokeskuksen asiantutija artikkeli. Viitattu 24.9.2022. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/ulkomaalaistaustaiset-ensisyntyttajina-samanikaisia-kuin-suomalaistaustaiset-mutta-synnyttavat-lopulta-enemman-lapsia/>
- Kaihlanen, A-M., Hietapakka, L., Aalto, A-M., Lehtoaro, S., Heponiemi, T. 2019. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kulttuurinen kompetenssi ja siihen yhteydessä olevat tekijät. *Yhteiskuntapolitiikka*. 84 (4), 369–377. Viitattu 01.09.2022. <https://www.julkari.fi/handle/10024/138588>
- Kangasniemi, Mari; Utriainen, Kati; Ahonen, Sanna-Mari; Pietilä, Anna-Maija; Jääskeläinen, Petri. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen. *Hoitotiede; Kuopio* 25 (4). 291–301.

<https://www.proquest.com/docview/1469873650?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true#>. Viitattu 15.11.2022

Kananoja, A. 2017. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P. & Aho, K. (toim.). 2017. Sosiaalityön käsikirja (4., uudistettu laitos.). Tietosanoma.

Karppi, I. 2016. Suomalaisen muuttoliiketutkimuksen ydinteemoja: havaintoja ja tulkintoja vuoden 2015 muuttoliikesymposiumista. Heikkilä, E. & Martikainen, T. (toim.) 2016. Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina? IX Muuttoliikesymposium 2015. Siirtolaisuusinstituutti. Julkaisuja 4. 101–115. Viitattu 01.09.2022. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178066/J-04-ISBN-978-952-7167-14-4-Muuttoliikesymposium-2015-Siirtolaisuusinstituutti-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kunnela, A. 2021. Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Avoimet oppimateriaalit. Viitattu 25.8.2022. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/yamk-kasikirja/kirjallisuuskatsaukset/>

LAB ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon opetussuunnitelma 2022–2023. Viitattu 18.2.2023. <https://opinto-opas.lab.fi/fi/68177/fi/68143>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817. Annettu Helsingissä 26.06.2005. Viitattu 8.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon opetussuunnitelma 2022–2023. Viitattu 18.2.2023 <https://opinto-opas-amk.peppi.lapit.csc.fi/708/fi/93/64603/861/75>

Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon opetussuunnitelma 2022–2023. Viitattu 01.08.2022. <https://ops.laurea.fi/212701/fi/68081/209695/2482/365>

Lehto, M. 2020. Hyvinvointiyhteiskunnan arvot. Into kustannus. Helsinki.

Lindgren, L. & Manssila, J. 2021. Jatkuva oppiminen sosiaalialalla 2021 – Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammatillisen osaamisen kehittämisen tavat, toteutuminen ja tarpeet vuosina 2019–2021. Talentia. Viitattu 27.8.2022. <https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2021/12/Jatkuva-oppiminen-sosiaalialalla-2021.pdf>

Luukkanen, L. & Ruohoniemi, M. 2009. Osaamistavoitteet osaksi eläinlääketieteen lisensiaatin tutkintoa. Teoksessa Rahkonen, A., Isola, M., Wennström, M. 2009. (toim.). W5W2-pilotoinnilla kohti oppimisen kumuloitumista. Oulun yliopiston kehittämissyksikön julkaisuja. Dialogeja 12. Oulun yliopistopaino. Viitattu 25.9.2022.

https://www.oamk.fi/c5/files/4615/5438/3548/dialogeja_12.pdf

Mantere, E. 2019. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sosiaalisen pääoman merkityksestä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnissa. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Viitattu 30.8.2022.

https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63879/Mantere_Ellinoora_Pro_Gradu-.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Martikainen, T., Saari, M, Korkiasaari, J. 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., Säävälä, M., (toim.). 2013. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus.

Metsämuuronen, J. 1999. Suuret ikäluokat ja kuntien haasteet sosiaali- ja terveysalalla. Suomen lääkirlehti. 15. 49–59. Viitattu 01.09.2022.

https://www.researchgate.net/publication/305774640_Suuret_ikaluokat_ja_kuntien_haasteet_sosiaali-ja_terveysalalla

Nieminen, H. 2006. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.). Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. 1.–3. painos. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Näre, L. 2016. Työperäisen maahanmuuton illuusio ja työn uudet hierarkiat. Heikkilä, E. & Martikainen, T. (toim.) 2016. Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina? IX Muuttoliikesymposium 2015. Siirtolaisuusinstituutti. Julkaisuja 4. 42–55. Viitattu 01.09.2022.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178066/J-04-ISBN-978-952-7167-14-4-Muuttoliikesymposium-2015-Siirtolaisuusinstituutti-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Palomäki, G. & Piirtola, H. 2012. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus terveydenhuollon hoitoketjusta ja niiden vaikuttavuudesta. YAMK opinnäytetyö. Kliinisen asiantuntija koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.9.2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44246/Palomaki_Gitta_Piirtola_Heli.pdf?sequence=2

Parjanne, M-L. 2004. Väestön ikärakenteen muutoksen vaikutukset ja niihin varautuminen eri hallinnonaloilla. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:18. Viitattu 25.9.2022. <https://core.ac.uk/download/pdf/198187462.pdf>

Pudas-Tähkä, S., Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M., Ääri, R., Leino-Kilpi, H., Kontio, E. (2007). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto.

Raatikainen, J. 2008. Sosiaali- ja terveysalan ennakoidut muutokset ja osaamistarpeet ammattilaisten arvioimina. YAMK opinnäytetyö. Terveiden edistämisen koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.8.2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17865/jamk_1211532985_2.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Rissanen, A. 2019. Väestön ikääntyminen ja keskittyminen aiheuttavat haasteita kunnille. Kolumni. Valtiovarainministeriö. Viitattu 23.9.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/vaeston-ikaantymisen-ja-keskittyminen-aiheuttavat-haasteita-kunnille>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? – Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisu. Opetusjulkaisu 62. Julkisojohtaminen 4. Viitattu 29.8.2022. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sarvimäki, M. 2013. Muuttoliikkeet, työmarkkinat ja julkinen talous. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., Säävälä, M., (toim.). 2013. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus.

Saukkonen, P. 2016. Mitä tapahtuu seuraavaksi? Muuttoliikkeen, kotouttamisen ja monikulttuurisuuden haasteet ja mahdollisuudet. Teoksessa Heikkilä, E. & Martikainen, T. (toim.) 2016. Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina? IX Muuttoliikesymposium 2015. Siirtolaisuusinstituutti. Julkaisu 4. 16–41. Viitattu 01.09.2022.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178066/J-04-ISBN-978-952-7167-14-4-Muuttoliikesymposium-2015-Siirtolaisuusinstituutti-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Savonia ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon opetussuunnitelma 2022–2023. Viitattu 18.2.2023. <https://www.savonia.fi/opiskele-tutkinto/tutkinnot-ja-hakeminen/opetussuunnitelmat/?yks=IS&krtid=1538>

Schleutker, E. 2013. Väestön ikääntyminen ja hyvinvointivaltio. Mitä vaihtoehtoja meillä on? Yhteiskuntapolitiikka. 78 (4). 425–436. Viitattu 01.09.2022. <https://www.julkari.fi/handle/10024/110779>

Sosiaalialan AMK verkosto SOAMK. 2016. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. Viitattu 8.2.2023. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>

Talentia. Työelämäinfo. Sosionomi (AMK) -tutkinto. Viitattu 26.8.2022. <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattit-ja-patevyydet/ammattit-ja-tutkinnot/sosionomi-amk/>

Talentia. 2020. Sosionomikoulutus. Viitattu 24.9.2022. <https://www.talentia.fi/sosionomitjaohjaajat/sosionomi-paikallaan/sosionomikoulutus/>

Tilastokeskus. 2003. Väestön ikärakenne. Viitattu 23.9.2022. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#vaeston-ikarakenne

Tilastokeskus. 2003. Väestön ikääntyminen on suhteellista. Viitattu 23.9.2022. https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_05_03_nieminen.html

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Sosiaalialan kehittämistoiminnan metodologista paikannusta. Teoksessa: Viinamäki, L. (toim.) 2009. Sosionomilta eivät hommat lopu kesken. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 1/2009. Solver palvelut Oy. Kouvola.

Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon opetussuunnitelma 2022–2023. Viitattu 18.2.2023. <https://opinto-opas.turkuamk.fi/fi/21632/fi/21707/PSOSTS22/year/2022>

Viinamäki, L. (toim.) 2009. Sosionomilta eivät hommat lopu kesken. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 1/2009. Solver palvelut Oy. Kouvola.

Sosionomi AMK koulutuksen moduulit ja osaamistavoitteet

Moduuli & Osaamistavoitteet
<p>Sosiaalialan asiakastyö</p> <p>Moduulissa kehittyä vuorovaikutusosaaminen asiakkaan kumppanina erilaisissa elämäntilanteissa. Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa reflektoida ja arvioida omaa toimintaansa ja vuorovaikutusvalmiuksiaan suhteessa asiakastyöhön. Opiskelija osaa eritellä erilaisissa elämäntilanteissa olevien, eri ikäisten ja eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden tarpeita. Hän hallitsee ohjauksen ja syrjäytymistä ehkäisevän työn lähtökohtia. Opiskelija kykenee luomaan ammatillisen ja dialogisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä osaa tukea ja ohjata asiakkaita ja asiakasryhmiä. Opiskelija osaa kommunikoida suullisesti ja kirjallisesti sekä viestiä ammatillisesti englanniksi. Hän osaa kehittää kielitaitoaan.</p>
<p>Palvelujärjestelmät, osallisuus ja yhteiskunnallinen muutostyö</p> <p>Moduulissa opiskelija kehittää valmiuksiaan tarkastella ja analysoida sosiaalialan työhön ja palvelutarpeeseen vaikuttavia yhteiskunnallisia ja rakenteellisia tekijöitä. Hän kehittää valmiuksiaan soveltaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen menetelmiä. Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa jäsentää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevia palvelujärjestelmiä, sekä tuntee niihin liittyvää lainsäädäntöä. Hän tunnistaa globaaleja ja yhteiskunnallisia muutostarpeita ja kehityskulkuja. Opiskelija kykenee osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Opiskelija osaa analysoida mikä tuottaa syrjäytymistä ja huono-osaisuutta yhteiskunnassa. Opiskelija osaa kommunikoida suullisesti ja kirjallisesti sekä viestiä ammatillisesti toisella kotimaisella kielellä. Hän osaa kehittää kielitaitoaan.</p>
<p>Sosiaalialan lähestymistavat ja menetelmät</p>

Moduulissa opiskelija kehittää valmiuksia käyttää sosiaalialan työn teoreettisia ja menetelmällisiä lähestymistapoja erilaisissa asiakasprosesseissa.

Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita, metodisia perinteitä ja työmenetelmiä. Hän osaa arvioida erilaisten asiakkaiden palvelutarpeita ja osaa tavoitteellisesti tukea erilaisten asiakkaiden osallisuutta ja voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista. Opiskelija osaa toimia sosiaalisen asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa sekä edistää asiakkaan turvaverkoston toimintaa.

Asiakaslähtöisten sosiaalipalveluiden kehittäminen

Moduulin aikana kehittyä kyky luoda ja ylläpitää yhteiskunnallista palveluliiketoimintaa. Hän osaa kehittää palveluliiketoimintaa kustannustehokkaasti ja eettisten periaatteiden mukaisesti. Opiskelija osaa arvioida yksilöllisen palvelun merkitystä ja työskennellä asiakastilanteissa. Opiskelija osaa kehittää omia yrittäjyysvalmiuksiaan sekä toimia asiakaslähtöisesti ja yrittäjämäisesti. Hän osaa toimia vastuullisesti tiimin jäsenenä ja esimiehenä.

Kehittämisosaja ja työelämän uudistaja

Moduulissa tavoitteena on kehittää yksilöllisiä ja tiimin oppimistaitoja, tutkimus- ja kehittämistoiminnan valmiuksia sekä tukea urakehitystä ja työidentiteettiä.

Opintojen alussa opiskelija ottaa haltuun korkeakouluopiskelussa tarvittavia työvälineitä ja kehittämispohjaisen oppimisen toimintatapoja. Moduulin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet työskennellä vastuullisesti sekä itsenäisesti että tiimissä. Hän pystyy arvioimaan ja kehittämään itseään oppijana. Hän osaa tunnistaa työelämän kehittämisen kohteita.

Opiskelija osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida hankkeen tai projektin yhteistyössä erilaisten työelämän verkostojen kanssa. Hän osaa käyttää tarkoituksenmukaisia tutkimusmenetelmiä sekä kehittämistoiminnan ja projektityön menetelmiä. Opiskelija osaa etsiä luovia ja innovatiivisia

ratkaisuja työelämän kehittämishaasteisiin.
Opiskelija osaa raportoida kehittämistyönsä tulokset tutkimuksellista kirjoitustapaa käyttäen. Opiskelija osaa suunnitella opintojaan, kehittymistään ja uraansa työelämän kehittymisnäkökulmista huomioiden.

